

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Zdravotně sociální fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2011

Jaroslava Račáková

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Zdravotně sociální fakulta

Význam zájmové činnosti v resocializační práci

Bakalářská práce

České Budějovice 2011

Vedoucí bakalářské práce:

PaedDr. Zdeněk Slomek

Vypracovala:

Jaroslava Račáková

Abstract

My Bachelor Thesis deals with the issues of free-time activity in relation to resocialization work. I focused namely on children's facilities Children Home and School in Šindlovy Dvory and Diagnostic Institute in Homole. I performed diagnostic research applying questioning method there. I chose the technique of questionnaire for children and carers.

The thesis is an insight into the problems of institutional upbringing, protective upbringing, a preventive measure, a children's diagnostic institution and a children's home with school. I characterize the individuals taken to these facilities namely according to age (younger school age, pubescence), and factors like family, possible CAN syndrome and possible behaviour disorders causing the necessity of resocialization care. Free-time activity is an important aspect of the issue as it develops motivation principles. I used the personality of a carer as the final theoretical source.

The central question of the bachelor thesis is whether the children participated in free-time activities before being lodged. A presumption that children do not have experience with free-time activities before entering the facility is the basic hypothesis of the work.

The research shows that approximately 45.5 per cent of questioned children took part in free-time activities before being lodged. These activities were sometimes unsuitable. However the questionnaires show that a regime and meaningful use of free time for example affect gaining new skills or selection of professional preparation etc.

There was an important finding that 100 per cent of the questioned carers actively participate in free time activities of the children. They not only motivate the children, but form a relation with them, which is very important for resocialization.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Zdravotně sociální fakultou – elektronickou cestou ve veřejně přístupné část databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

3.5.2011

.....

podpis

Tímto děkuji panu PaedDr. Zdeňku Slomkovi za profesionální, kvalifikované a tolerantní vedení při zpracování této bakalářské práce, dále za ochotný přístup v Dětském domově se školou Šindlovy Dvory a Dětském diagnostickém ústavu Homole, zvláště pak pracovníkům Dětského domova se školou Šindlovy Dvory za cenné rady a vstřícný přístup.

Dále chci poděkovat mé rodině, která mě ve studiu podporovala a bez jejíž podpory bych se neobešla.

Obsah:

Úvod	7
1. Teoretická východiska práce	9
1.1 Ústavní výchova, ochranná výchova, předběžné opatření	9
1.1.1 Ústavní výchova	9
1.1.2 Ochranná výchova	9
1.1.3 Předběžné opatření	10
1.2 Dětský diagnostický ústav, dětský domov se školou	10
1.2.1 Dětský diagnostický ústav	11
1.2.2 Dětský domov se školou	12
1.3 Charakteristika jedinců přijímaných do DDÚ a DDŠ	14
1.3.1 Období mladšího školního věku	14
1.3.2 Období pubescence	18
1.3.3 Determinanty dítěte	21
1.3.3.1 Rodina	21
1.3.3.2 Syndrom CAN	23
1.3.3.3 Poruchy chování	25
1.4 Zájmová činnost	28
1.4.1 Dělení zájmových činností (dle Pávkové)	29
1.4.2 Organizační formy zájmových činností (dle Hájka)	30
1.4.3 Motivace, motivování zájmových činností	31

1.5 Osobnost vychovatele	34
2. Cíl práce a hypotézy	38
2.1 Cíl práce	38
2.2 Hypotézy	38
3. Metodika	39
3.1 Metodologie výzkumu	39
3.2 Metodika výzkumu	39
4. Výsledky	40
4.1 Dětský domov se školou Šindlovy Dvory – Vychovatelé	40
4.2 Dětský domov se školou Šindlovy Dvory – Děti	44
4.3 Dětský diagnostický ústav Homole – Vychovatelé	49
4.4 Dětský diagnostický ústav Homole – Děti	54
5. Diskuze	60
6. Závěr	63
7. Seznam použitých zdrojů	64
8. Klíčová slova	68
9. Přílohy	69

Úvod

Naše společnost prošla v historii mnohými změnami, které ovlivňovaly pohledy na určité problematiky. Na příklad ve dvacátých letech 20. století byl volný čas považován za neproduktivní a tudíž mu nebyl přikládán význam. Dnes je volný čas velmi populárním tématem. Z novin, časopisů, televizních a rádiových stanic jsme ponoukáni, abychom si našli čas sami pro sebe, relaxovali, věnovali se svým koníčkům, navštěvovali různá zařízení pro trávení volného času atp. Bezpochyby jde z velké části o zisk, ale pozitivní využití volného času je důležité, zvláště pak u dětí a mládeže. Ovlivňováním volného času dětí a mládeže se zabývají např. školská zařízení pro zájmové vzdělávání, nestátní neziskové organizace, nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, v neposlední řadě také výchovná zařízení pro ústavní a ochrannou výchovu. Zde dochází k resocializační práci, jejímž prostředkem je také zájmová činnost. Znájí děti, které jsou umístěny do resocializačních zařízení - dětského diagnostického ústavu a některé následně do dětského domova se školou, ze svého primárního prostředí pozitivní využití volného času? Jak tyto děti motivovat? A je zájmová činnost vhodná jako resocializační nástroj? V bakalářské práci se pokusím odpovědět nejen na tyto otázky. Záměrně jsem si vybrala vzorek dětí ve věku pubescence z etopedických zařízení. V dětském diagnostickém ústavu se během osmi týdnů rozhoduje o dalším osudu těchto dětí. Ty jsou zde z nejrůznějších důvodů, jejichž příčinou, až na výjimky, jsou poruchy chování. Pokud soud rozhodne o uložení ústavní výchovy, jsou děti umístěny do dětského domova se školou. V obou institucích hraje roli pedagogické ovlivňování volného času, vztah vychovávající a vychovávaný, režim dne, atd.

Cílem práce je zjištění, zda měly děti před příchodem do etopedických zařízení (Dětský diagnostický ústav Homole, Dětský domov se školou Šindlovy Dvory) zkušenosti se zájmovou činností a jakou měly představu o trávení volného času. Dále pak také přiblížit význam organizované zájmové činnosti v etopedických zařízeních (Dětský diagnostický ústav Homole, Dětský domov se školou Šindlovy Dvory) a prezentovat jejich systém a jeho přínosnost.

Bakalářská práce je rozdělena do 9 kapitol, ve kterých se daným tématem zabývám z hlediska psychologického, etiologického, sociálního a pedagogického.

Z metodologického hlediska byla práce zpracována statistickou procedurou, kvantitativním výzkumem, s prvky zkušeností pracovníků Dětského diagnostického ústavu Homole a Dětského domova se školou Šindlovy Dvory. Výzkum byl proveden v Dětském diagnostickém ústavu Homole a Dětském domově se školou Šindlovy Dvory. V rámci výzkumu byly dále použity techniky obsahové analýzy, analýzy dokumentu a komparace informativních zdrojů.

1. Teoretická východiska práce

1.1 Ústavní výchova, ochranná výchova, předběžné opatření

1.1.1 Ústavní výchova

Ústavní výchovu může soud nařídit, dle zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, v případech, že je vážně narušena výchova dítěte nebo pokud nemohou výchovu dítěte zabezpečit sami rodiče. Je však krajním řešením, takže soud musí prozkoumat, zda není možné dítěti zajistit náhradní rodinnou péči. Pokud je však dítěti ústavní výchova nařízena, soud musí každých 6 měsíců prověřovat, zda stále trvají důvody pro její nařízení. Po nařízení ústavní výchovy jsou děti do 1 roku věku umisťovány do kojeneckých ústavů, od 1 roku do 3 let do dětských domovů. Obě zařízení patří pod Ministerstvo zdravotnictví ČR. Děti starší 3 let spadají pod Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR. Děti mohou být zařazeny v tomto rezortu do těchto zařízení: diagnostický ústav, dětský domov, dětský domov se školou a výchovný ústav. Děti s mentálním nebo tělesným postižením a nařízenou ústavní výchovou spadají pod rezort Ministerstva práce a sociálních věcí ČR. (Dvořák¹)

1.1.2 Ochranná výchova

V uložené ochranné výchově rozlišujeme označení dítě a mladistvý. Dítětem se rozumí osoba mladší 15 let, která spáchala jinak trestný čin. Mladistvý provedl totéž, ale je starší 15 let a nedovršil věku 18 let. Ochranná výchova může být uložena na potřebně dlouhou dobu, nejdéle však do 18. roku života dítěte. Lze ji prodloužit do 19. roku věku, pokud je to v jeho zájmu. K uložení ochranné výchovy může dojít tehdy, pokud není o výchovu dítěte řádně postaráno a nelze to změnit, dále pokud byla dosavadní výchova zanedbána a prostředí neodpovídá předpokladům náležité výchovy, a nestačí uložení ústavní výchovy. Soud může ochrannou výchovu změnit na ústavní,

¹ DVOŘÁK, Jakub. *Http://www.anv.cz/ : Elektronický on-line časopis provozovaný Asociací náhradní výchovy*[online]. 2007 [cit. 2011-03-15]. Aspekty náhradní výchovy. Dostupné z WWW: <http://www.anv.cz/System_nahradni_vychovy.pdf>.

např. za dobré chování, práci, atp. Stejně tak, neplní – li dítě očekávání, může soud uložit zpět ochrannou výchovu. (Dvořák²)

1.1.3 Předběžné opatření

„Předběžné opatření vydává soud v případech nebezpečí z prodlení či při řešení nenadálé akutní situace jedince. Má krátkodobé poslání a je následně soudem dořešeno – může být zrušeno nebo soud nařídí ústavní výchovu.“ (Slomek³)

1.2 Dětský diagnostický ústav, dětský domov se školou

„Resocializace obecně znamená přijetí radikálně nových a odlišných vzorců chování a hodnot.“ (http://sociologie.topsid.com⁴)

Dětský diagnostický ústav a dětský domov se školou poskytuje dětem ve věku od 3 let po dobu plnění povinné školní docházky náhradní výchovnou péči a to na základě soudního rozhodnutí o předběžném opatření, ústavní výchově, ochranné výchově. V těchto zařízeních je dětem poskytováno plné přímé zaopatření. To zahrnuje stravování, ubytování, ošacení, učební potřeby a pomůcky, úhradu nákladů na vzdělávání, zdravotní péči, léčiva, atd. (Dvořák⁵)

² DVOŘÁK, Jakub. *Http://www.anv.cz/ : Elektronický on-line časopis provozovaný Asociací náhradní výchovy*[online]. 2007 [cit. 2011-03-15]. Aspekty náhradní výchovy. Dostupné z WWW: <http://www.anv.cz/System_nahradni_vychovy.pdf>.

³ SLOMEK, Zdeněk. *Speciální pedagogika etopedie*. České Budějovice: ZSF JČU, 2006.

⁴ *Základy sociologie* [online]. 2007 [cit. 2011-03-15]. *Http://sociologie.topsid.com*. Dostupné z WWW: <http://sociologie.topsid.com/index.php?war=kultura&unit=resocializace>.

⁵ DVOŘÁK, Jakub. *Http://www.anv.cz/ : Elektronický on-line časopis provozovaný Asociací náhradní výchovy*[online]. 2007 [cit. 2011-03-15]. Aspekty náhradní výchovy. Dostupné z WWW: <http://www.anv.cz/System_nahradni_vychovy.pdf>.

1.2.1 Dětský diagnostický ústav

Dětský diagnostický ústav patří, dle zákona č. 109/2002 Sb.⁶, mezi zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a pro preventivně výchovnou péči. Jeho úkoly jsou dle potřeb dítěte: diagnostické, vzdělávací, terapeutické, výchovné a sociální, organizační, koordinační.

Základní organizační jednotkou v dětském diagnostickém ústavu je výchovná skupina. Jsou zde minimálně tři, přičemž v jedné jsou nejméně čtyři, nejvíce šest dětí. (výjimky uděluje ministerstvo.) Vnitřně se dětský diagnostický ústav dělí na čtyři relativně samostatná oddělení: pracoviště diagnostické, výchovně vzdělávací, sociální práce a záchytné. (Česko, 2002⁷)

Pobyt dítěte v dětském diagnostickém ústavu trvá zpravidla osm týdnů. Dětský diagnostický ústav pak dítě předává do zařízení náhradní výchovné péče s návrhem individuálního výchovného plánu. Ten je v zařízení náhradní výchovné péče následně doplňován a ověřován příslušným pedagogickým pracovníkem, a to v půlročních intervalech. (Jedlička, 2004⁸)

⁶ Česká republika. Zákon č. 109/2002 Sb. (novelizován zákonem č. 383/2005 Sb.), o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. In Sbirka zákonů. 2002, 48, s. 2978-2991.

⁷ Česká republika. Zákon č. 109/2002 Sb. (novelizován zákonem č. 383/2005 Sb.), o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. In Sbirka zákonů. 2002, 48, s. 2978-2991.

⁸ JEDLIČKA, R. a kol. *Děti a mládež v obtížných životních situacích : Nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. Praha: Themis, 2004, 478 str.; ISBN 80-7312-038-0.

Při dětském diagnostickém ústavu se zřizuje mateřská škola a základní škola. Obě se zřizují při počtu minimálně 10 dětí či žáků. Diagnostická třída pak čítá minimálně čtyři žáky. (Česko, 2002⁹)

Nejbližší diagnostický ústav máme v Homolích. Jeho územní působnost platí pro správní obvody obcí s rozšířenou působností Blatná, České Budějovice, Český Krumlov, Dačice, Jindřichův Hradec, Kaplice, Milevsko, Písek, Prachatice, Soběslav, Strakonice, Tábor, Trhové Sviny, Třeboň, Týn nad Vltavou, Vimperk, Vodňany, Havlíčkův Brod, Humpolec, Chotěboř, Pacov, Pelhřimov a Světlá nad Sázavou. (Česko, 2007¹⁰)

DDÚ Homole přijímá žáky 1. - 9. tříd základních škol a základních škol praktických. (<http://www.dduhome.cz>¹¹)

1.2.2 Dětský domov se školou

Účelem dětského domova se školou je, dle zákona č. 109/2002 Sb., zajišťovat péči o děti s nařízenou ústavní výchovou, které mají závažné poruchy chování nebo přechodnou či trvalou duševní poruchu vyžadující výchovně léčebnou péči, dále pak děti s uloženou ochrannou výchovou. Kompetenčně sem spadá i péče o nezletilé matky s nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou (viz výše) a jejich děti. Do dětského domova se školou mohou být umístovány děti od 6 let do ukončení povinné školní docházky, prostřednictvím dětského diagnostického ústavu. Nemůže – li se dítě po ukončení povinné školní docházky pro pokračující závažné poruchy chování

⁹ Česká republika. Zákon č. 109/2002 Sb. (novelizován zákonem č. 383/2005 Sb.), o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. In Sbíрка zákonů. 2002, 48, s. 2978-2991.

¹⁰ Česká republika. Vyhláška č. 438/2006 Sb., kterou se upravují podrobnosti výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních. In Sbíрка zákonů. 2006, 142, s. 6073-6081.

¹¹ DDÚ, DDŠ, SVP, ZŠ a ŠJ, Homole [online]. 2011 [cit. 2011-03-16]. [Http://www.dduhome.cz/](http://www.dduhome.cz/). Dostupné z WWW: <http://www.dduhome.cz/?page=kind_du>.

vzdělávat ve střední škole mimo zařízení nebo neuzavře – li pracovně právní vztah, je přeřazeno do výchovného ústavu. Toto přeřazení probíhá, byť jen administrativně, přes diagnostický ústav pro mládež. V rámci DDŠ jsou tvořeny 2 až 6 rodinných skupin, čítajících 5 až 8 dětí. Pokud je to možné, sourozenci se zařazují do stejné rodinné skupiny. (Česko, 2002¹²)

Dětský domov se školou, Šindlovy Dvory 25, je součástí dětského diagnostického ústavu, dětského domova se školou, střediska výchovné péče, základní školy a školní jídelny Homole 90. Poskytuje dětem s nařízenou ústavní výchovou a předběžným opatřením soudu komplexní péči v souladu se zákonem č. 383/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 109/2002 Sb.

DDŠ Šindlovy Dvory je školské zařízení, jehož účelem je zajišťování péče o děti s nařízenou ústavní výchovou nebo předběžným opatřením soudu. DDŠ Šindlovy Dvory je od ledna 2011 koedukované zařízení, dříve sloužilo pouze pro chlapce. DDŠ Šindlovy Dvory spolupracuje s DDM České Budějovice při zapojení dětí do mimoškolní činnosti a zájmových kroužků. Pro rozvoj dětí je nutný kontakt s veřejností. Proto jsou pro děti v DDŠ organizovány sportovní a kulturní akce. Děti se, podle možností, zúčastňují i akcí pořádaných městem a jinými školami regionu. Výchovně vzdělávací činnost probíhá v DDŠ Šindlovy Dvory ve třech etapách. V první etapě, tzv. adaptační, zpracuje speciální pedagog – etoped Program rozvoje osobnosti dítěte. Musí vycházet z komplexní diagnostické zprávy podané DDÚ Homole. Ve spolupráci s odborným zaměstnancem diagnostického ústavu dvakrát ročně ověřuje účelnost a výsledky výchovně vzdělávací činnosti v zařízení. Adaptační fáze by měla probíhat maximálně 4 týdny po nástupu dítěte do výchovného cyklu. V této době si dítě zvyká na nové prostředí a život skupiny. Pedagogičtí pracovníci mapují individuální potřeby dítěte a spolupracují s etopedem při zpracování individuálního výchovného plánu (IVP). Další etapa je převýchovná, ve které dochází k realizaci IVP v rámci záměru

¹² Česká republika. Zákon č. 109/2002 Sb. (novelizován zákonem č. 383/2005 Sb.), o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. In Sbirka zákonů. 2002, 48, s. 2978-2991.

resocializace a reedukace dítěte. Plnění a úspěšnost výchovného a vzdělávacího působení na dítě se průběžně vyhodnocuje a aktualizuje. Tato etapa je v reedukačním procesu ta nejdelší. V ideálním případě se dítě dostane do fáze poslední, a to do etapy integrační a zkušební období. Zde by měla převládat intenzivní příprava k plynulému a nekonfliktnímu přechodu do běžného života. Pokud se zaměřím na zájmovou činnost v DDŠ Šindlovy Dvory, zjistím, že je realizována formou nabídky. Externě spoluprací se sportovními kluby, DDM v Českých Budějovicích, případně dalšími organizacemi zaměřenými na práci s dětmi. Interně je zájmová činnost zajišťována v rámci zájmových kroužků. Zájmové kroužky mohou děti navštěvovat dle vlastního výběru. Záleží však na profilaci vychovatele. Podrobnosti jsou specifikovány v týdenních a měsíčních plánech výchovné činnosti. O práci v zájmových kroužcích se vedou záznamy. Součástí oblasti zájmových činností je zařazení dětí do terapeutických aktivit.¹³

1.3 Charakteristika jedinců přijímaných do DDÚ a DDŠ

V DDÚ a DDŠ můžeme najít vzorek jedinců ve věku od 3 let do ukončení povinné školní docházky, což bývá po 15. roku věku dítěte. Zpravidla jsou to děti v období mladšího školního věku a období pubescence. Do těchto zařízení jsou děti umístěny po rozhodnutí soudu o předběžném opatření, ústavní výchově, ochranné výchově.

1.3.1 Období mladšího školního věku

„Mladší školní věk je ve srovnání s tím, co předcházelo i co bude následovat, poměrně klidné, nebouřlivé a také šťastné období.“ (Říčan, 2004¹⁴)

Mladší školní období Langmeier¹⁵ datuje 6. – 7. rokem života dítěte, které v této době vstupuje do školy, až do 11 – 12 let, kdy dítě začíná pohlavně dospívat.

¹³ Vnitřní řád, Dětský domov se školou, Šindlovy Dvory 25, 370 01 České Budějovice

¹⁴ ŘÍČAN, Pavel . *Cesta životem*. Praha : Portál, 2004. 390 s. ISBN 80-7367-124-7.

Psychologicky se toto období celkově nazývá věkem střízlivého realismu. Vnímání, myšlení i jednání mladšího dítěte je závislé na vlastních přáních a fantaziích. Oproti tomu pro dospívajícího je důležité, co by mělo být správné, co od něj očekává okolí, hlavně vrstevnická skupina. Zatímco dítě v období mladšího školního věku chce pochopit svět takový, jaký je. Proto vyhledává např. realisticky pojaté kresby, čte encyklopedie, zajímá se o svět okolo něj, hru přizpůsobuje realitě, tvoří na základě skutečné předlohy. Tento realismus je závislý na tom, co mu autorita předloží. Autoritou se myslí rodiče, učitelé, knihy, v mé práci to mohou být vychovatelé. Proto je tento realismus zpočátku naivní. Kritičtější realismus ohlašuje blížký příchod období pubescence.

Vstup dítěte do školy je důležitý životní mezník, kterým se mění dosavadní způsob života dítěte a jeho sociální vztahy. I dítě má nyní povinnosti jako dospělí, kterým se tím přibližuje. Mění se i postoj dospělých, kteří by měli dítěti vymezit prostor pro učení a brát ohled na to, když se dítě učí, nerušit ho. Rodina by také měla školní úspěchy svého dítěte sledovat a chválit. (Čáp, 2007¹⁶)

Dítě v první třídě ZŠ obvykle po učení dychtí, těší ho získávání nových poznatků. Nepotřebuje vnější pobídky, jako jsou odměny a tresty. Tato vnitřní motivace obsahuje, dle Langmeiera¹⁷, tři základní motivy: zvědavost, přijetí problému jako výzvy a snahu získat větší kontrolu nad prostředím či větší kompetenci. V průběhu školní docházky motivace k učení slábne.

¹⁵ LANGMEIER, Josef; KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie : 2., aktualizované vydání*. dotisk 1. Praha : Grada Publishing, 2007. 368 s. ISBN 80-247-1284-9.

¹⁶ ČÁP, Jan; MAREŠ, Jiří. *Psychologie pro učitele*. vydání druhé. Praha : Portál, 2007. 656 s. ISBN 978-80-7367-273-7.

¹⁷ LANGMEIER, Josef; KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie : 2., aktualizované vydání*. dotisk 1. Praha : Grada Publishing, 2007. 368 s. ISBN 80-247-1284-9.

Pokud dítě neprojevuje zájem o učení, může to být znakem nedostatečné školní zralosti, nedostatečné připravenosti dítěte pro školu, při nedostatcích v působení rodiny a školy, při nižší úrovni obecné inteligence dítěte a při jeho dílčích, specifických nedostatcích. (Čáp, 2007¹⁸)

Dle Matějčka¹⁹ je období mladšího školního věku přechodem mezi hravým předškolním věkem a vyspělejším chováním školáka. Dítě si zde pozorněji všímá vztahů mezi lidmi v rodině, sousedství i jinde. Stoupá vliv dětské skupiny. Za závažné vývojové změny tohoto věku Matějček pokládá zejména přisvojení specifického chování vůči malým dětem, utváření rodičovských postojů a vytváření mužské a ženské identity. Nelze však čekat od dítěte tohoto věku předčasně zralé chování.

Dle Čápa²⁰ je období mladšího školního věku ve vztahu k morálnímu vývoji přechodem mezi dětstvím a dospělostí. Z počátku tohoto období je dítě na úrovni tzv. konvenční morálky. To znamená, že se dítě chová dle příkazů a zákazů autorit a uspokojením je pro něj pochvala. Již na konci mladšího školního věku se dítě může chovat podle vlastního svědomí. Může být ale také zmatené z rozdílnosti morálních norem rodiny než školy, či společnosti.

Do života dítěte vstupuje nejen jeho rodina, škola, vrstevníci, ale také televize, filmy, časopisy, knihy, atp. Jak uvádí Čáp²¹, sledování televize, filmů a videí je velmi rozšířeno, protože je méně náročné na psychické procesy a jejich rozvinutost.

¹⁸ ČÁP, Jan; MAREŠ, Jiří. *Psychologie pro učitele*. vydání druhé. Praha : Portál, 2007. 656 s. ISBN 978-80-7367-273-7.

¹⁹ MATĚJČEK, Zdeněk; LANGMEIER, Josef. *Počátky našeho duševního života*. Praha: Panorama, 1986. 365 s.

²⁰ ČÁP, Jan; MAREŠ, Jiří. *Psychologie pro učitele*. vydání druhé. Praha : Portál, 2007. 656 s. ISBN 978-80-7367-273-7.

²¹ ČÁP, Jan; MAREŠ, Jiří. *Psychologie pro učitele*. vydání druhé. Praha : Portál, 2007. 656 s. ISBN 978-80-7367-273-7.

Předkládaný příběh dítě pokládá za realitu, a proto mohou být nevhodné programy dítěti špatným vzorem. Čtení je aktivnější formou trávení volného času, při níž dochází k rozboru textu, převodu na fantazii, která pracuje s řečí, myšlením i poznáním. Dítě se mu časově nemusí podřizovat, může se k němu vrátit kdykoli má čas či chuť.

Na závěr podkapitoly o mladším školním věku dětí bych ráda upozornila na důležitou věc. A to formování dítěte ve vztahu k práci. Jak píše Říčan²², můžeme rozlišit několik složek ve vztahu k práci:

- prostá záliba ve vykonávané činnosti – zde se hra od práce neliší,
- očekávaná odměna – ve vztahu k práci si ji dítě uvědomuje, ve školní práci chybí,
- bezprostřední užitečnost – škola opět postrádá, např. upečení chleba,
- vědomí vzdáleného cíle – někdy až nadbytečně zdůrazňováno, ale důležité je pěstovat perspektivu,
- hrdost technického věku – sympatie ke všemu technickému, dnes ale spíše důležitá environmentální výchova,
- virtuoza práce – být v něčem dobrý, dokázat svou kvalitu ostatním a také umět ocenit druhé,
- příležitost k soutěži – být lepší než ostatní, práce se stává hrou,
- smysl pro spolupráci – důležitost každého jedince pro splnění cíle, pomoc slabším, podřízení či spolupráce na vedení,
- pracovní disciplína – práce jako mravní povinnost.

U jednotlivých lidí jsou různé složky jinak silné, nebo více či méně uvědomované. Také záleží na úspěšnosti dítěte ve školní práci. Dítě, které se dobře učí, se vcelku zdravě vyvíjí k představě o tom, v čem by se dokázalo uplatnit. Dítě, které nárokům školy nestačí, ať už z jakýchkoli důvodů (nižší inteligence, specifické poruchy učení, LMD, tělesné, vzhledové či smyslové vady, osiřené, rozbití rodiny, ...), trpí pocitem

²² ŘÍČAN, Pavel . *Cesta životem*. Praha : Portál, 2004. 390 s. ISBN 80-7367-124-7.

méněcennosti. Opakovaný nezdar ve školní práci se pak odrazí i v přístupu k práci jako takové.

1.3.2 Období pubescence

Období pubescence Langmeier²³ udává v rozmezí od 11 do 15 let. Toto období pak dále dělí na fázi prepuberty a fázi vlastní puberty. Fáze prepuberty, čili první pubertální fáze, začíná prvními známkami pohlavního dospívání, zejména objevením se prvních sekundárních pohlavních znaků. U dívek končí nástupem menarche, u chlapců končí první noční polucí. Toto období můžeme pozorovat u dívek ve věku od 11 do 13 let, u chlapců asi o 1 až 2 roky později. Fáze vlastní puberty, čili druhá pubertální fáze, nastupuje po dokončení prepuberty a trvá do dosažení reprodukční schopnosti. Toto Langmeier vymezuje věkem 13 – 15 let.

Z hlediska pediatrie patří období pubescence do rozsáhlého školního věku a tato věková skupina je nejvíce ohrožena infekčními onemocněními, alergiemi, neurózami a poruchami růstu. Úmrtí se v tomto věku vyskytuje nejčastěji z důvodu úrazů. (Velemínský²⁴)

Erikson²⁵ nazývá období puberty a adolescence jako Identitu proti konfuzi rolí. Myslí tím, že si v bouřlivých změnách pohlavního dospívání i měnícího se postavení ve světě lidé hledají svůj způsob života a vztahy k světu.

Podle Matějčka²⁶ je toto období přechodné, ale dramatické a můžeme v něm najít velké individuální rozdíly (růst, síla, pohlavní dospívání) mezi dětmi.

²³ LANGMEIER, Josef; KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie : 2., aktualizované vydání*. dotisk 1. Praha : Grada Publishing, 2007. 368 s. ISBN 80-247-1284-9.

²⁴ VELEMÍNSKÝ, Miloš; TOMŠÍKOVÁ, Zdeňka; KUKLA, Lubomír; KOLÁŘOVÁ, Jaroslava. *Vybrané kapitoly z pediatrie*. Vydání 6. České Budějovice : Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2009. 176 s. ISBN 978-80-7394-182-6.

²⁵ ERIKSON, E.H. *Osm věků člověka*. Praha, Krajský pedagogický ústav 1968. Springer, 1983.

Nejen že toto období pro člověka znamená bouřlivý tělesný vývoj, ale významným vývojem projde i složka rozumová, která upraví pohled dítěte na svět i na sebe samého. Jak uvádí Říčan²⁷, pubescent hledá svoji osobitost. Z vlastní iniciativy či z tlaku společnosti mění své postoje vůči vrstevníkům, rodičům či jiným autoritám. Navíc se od něj očekává jakýsi znalostní výstup završený volbou povolání nebo studijním oborem.

Dle Čápa²⁸ v prepubertě dochází v příznivém případě ke zvyšování kompetencí, úsilí o dobré výsledky ve škole a v zájmových činnostech. Dobré výsledky ve škole a v zájmových činnostech pak podporují kladné sebehodnocení, budování jistot, překonání pocitů méněcennosti. V nepříznivém případě pak prepubescenti nevyvíjejí úsilí, nedosahují dobrých výsledků ani ocenění, čímž se prohlubuje jejich nejistota a pocity méněcennosti. Důležitým úkolem prepuberty je začleňování dítěte do skupiny vrstevníků. Tím získávají zkušenosti v sociální interakci a komunikaci a učí se navazovat vztahy, vcítit se do situace druhého, přihlížet k jeho potřebám, vzájemně si pomáhat, spolupracovat a tím si vztah udržovat. V prepubertě se také objevuje pečovatelské chování vůči malým dětem či zvířatům. Mají o ně zájem, chtějí si s nimi hrát, pomáhat s jejich péčí. Zvířata také někdy kompenzují nedostatky v emočních vztazích mezi lidmi. Čáp uvádí jako příklad psa, který prepubescenta nekontroluje, nekritizuje, ale vždy ho vítá, chce si s ním hrát, je stále dobře naladěný. Styk se zvířaty pomáhá rozvíjet komunikaci, empatii a péči.

Rozvinutí intelektu, zkušenosti v sociální komunikaci, osobních a sociálních vztazích podporují další vývoj morálních vlastností člověka. Na dítě působí mnoho vlivů, včetně jeho samotného, proto se můžeme setkat s velkými individuálními rozdíly

²⁶ MATĚJČEK, Zdeněk. *Co děti nejvíc potřebují*. vydání páté. Praha : Portál, 2008. 108 s. ISBN 978-807367-504-2.

²⁷ ŘÍČAN, Pavel . *Cesta životem*. Praha : Portál, 2004. 390 s. ISBN 80-7367-124-7.

²⁸ ČÁP, Jan; MAREŠ, Jiří. *Psychologie pro učitele*. vydání druhé. Praha : Portál, 2007. 656 s. ISBN 978-80-7367-273-7.

mezi pubescenty. Může to být rozdíl v somatické vyzrálosti, v sociální vyzrálosti, v psychické vyzrálosti, atp. (Čáp²⁹)

Říčan³⁰ upozorňuje na pubescentní negativismus, který se týká zloby, možná až nenávisti vůči rodičům. Dítě v tomto období nesnáší jakoukoli formu trestu doma i ve škole. Velkou kritikou jsou poctění hlavně učitelé ve školách. Tato vzpoura má svůj vývojový smysl, je zkouškou vlastních sil. Nenápadná vzpoura pak může proběhnout ve třech formách:

1. Pubescent je zakřiknutý a nedovolí se postavit se autoritám. To se ale projeví za 10 až 15 let, kdy se jedinec opožděně vzbouří vůči partnerovi či jeho rodičům.
2. Dítě se nemá proti čemu bouřit, protože s rodiči nemá dobrý vztah. Dochází spíše k odvratu od rodičů než k bouři.
3. Rodiče pubescenta vítají jakýkoli projev vzpoury a podporují dítě k odchodu od domácího krbu.

Pubescent i ve fázi vzdoru ocení svobodu, kterou mu rodiče případně dají. Další vysokou hodnotou je pro něj opravdový věrný přítel či přítelkyně.

²⁹ ČÁP, Jan; MAREŠ, Jiří. *Psychologie pro učitele*. vydání druhé. Praha : Portál, 2007. 656 s. ISBN 978-80-7367-273-7.

³⁰ ŘÍČAN, Pavel . *Cesta životem*. Praha : Portál, 2004. 390 s. ISBN 80-7367-124-7.

1.3.3 Determinanty dítěte

1.3.3.1 Rodina

Základní jednotkou společnosti je rodina. Uspokojuje potřeby jako být s někým, zachovat rod, ochranu, dostat najíst, sexuální touhy, atd. Proto, podle Šimka³¹, tato instituce vydržela již celé věky.

Rodina slouží jako zprostředkující skupina mezi jedincem a společností. Její primární funkcí je ovlivňování vývoje jedince, vytváření citových vazeb, které se v dítěti zapisují do duševního života. Dítě v rodině získává žebříček hodnot ovlivňující jeho společenský život. Socializační funkce rodiny zajišťuje uspokojování biologických potřeb dítěte, podmínky pro jeho zrání a růst, přijetí rolí a vzorů jednání. To je základem pro utváření návyků, sebekontrolu, učení, očekávání odměn a trestů apod. (Jedlička³²)

Na rodinu působí etnické a socioekonomické skupiny, do nichž sama patří. I uvnitř těchto skupin jsou však rozdíly v pojetí výchovy a zacházení se svými členy. V dnešní době také musíme brát v úvahu měnící se povahu rodiny, užší (příbuzní prvního stupně) i širší (příbuzní druhého a třetího stupně). Tradiční rodinná jednotka (užší rodina) již neobsahuje otce, matku, a děti, jak bylo dříve normou. Dnes najdeme spoustu rodin s jedním rodičem, s nevlastním rodičem, s jedním či žádným dítětem a již téměř nejsou rodiny, kdy otec živí rodinu a matka se stará (doma a bez zaměstnání) o chod domácnosti, potažmo rodiny. Přirozená sociální mobilita způsobuje rozklad širší rodiny a známého světa sousedů a přátel. Tím se děti stávají anonymními a neplechu

³¹ ŠIMEK, Jiří. *Lidské pudy a emoce*. 1.vydání. Praha : Lidové noviny, 1995. 215 s. ISBN 80-7106-121-2.

³² JEDLIČKA, R. a kol. *Děti a mládež v obtížných životních situacích : Nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. Praha: Themis, 2004, 478 str. ISBN 80-7312-038-0.

provádějí bez obav, že je někdo pozná, okřikne, ztrestá, bude žalovat rodičům. Nesouhlas příbuzných druhého a třetího stupně pro děti příliš neznamená. (Fontana³³)

Rodiny můžeme, dle Rozsypalové³⁴, dělit na funkční, problémové, dysfunkční a afunkční.

- funkční rodiny – dobré interpersonální vztahy, plánování blízké a vzdálené budoucnosti, společná činnost, rozvíjení prací i výchovou
- problémové rodiny – narušení osobních vztahů, tíživá ekonomická nebo bytová situace, ...
- dysfunkční rodiny – nezajištění základních, sociálních potřeb dítěte, rizikové chování rodičů, špatná úroveň bydlení
- afunkční rodiny – ztráta svých funkcí, děti jsou ohrožené – nutnost výchovy v jiném prostředí

„Rodina se může stát zdrojem zátěže a příčinou vzniku psychických problémů, event. závažnějšího narušení osobnosti svých členů.“ U dysfunkčních rodin způsobuje nepřiměřené zacházení s dětmi ze 70% také to, že mají v dospělém věku sklony se chovat obdobně. (Vágnerová³⁵)

V Pelikánově³⁶ Výchově můžeme nalézt tři základní typy nesprávné rodinné výchovy a to podle V.Garbuzova, A.Zacharova a D.Isajeva, petrohradských dětských psychoterapeutů.

³³ FONTANA, David. *Psychologie ve školní praxi*. 2.vydání. Praha : Portál, 2003. 383 s. ISBN 80-7178-626-8.

³⁴ ROZSYPALOVÁ, Marie; ČECHOVÁ, Věra; MELLANOVÁ, Alena. *Psychologie a pedagogika I : pro střední zdravotnické školy*. 1.vydání. Praha : Informatorium, 2003. 186 s. ISBN 80-7333-014-8.

³⁵ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. vydání čtvrté. Praha : Portál, 2008. 870 s. ISBN 978-80-7367-414-4.

³⁶ PELIKÁN, Jiří. *Výchova jako teoretický problém*. 1.vydání. Ostrava : Amosium servis vydavatelství neperiodických publikací, 1995. 234 s. ISBN 80-85498-27-8.

- a. výchova typu „nepřijetí“ – neakceptace pohlaví dítěte, dítě jako neplánovaný produkt partnerského vztahu, atd.; důsledek = nezáměr o dítě, přezírání, nedocení schopností dítěte, tvrdá, tyranická výchova; následek = vývoj komplexů méněcennosti, bážlivosti, hypochondrie, rychle unavitelná CNS, labilní zvládnání zátěžových situací
- b. výchova hypersocializující (protektivní) – v rodinách s jedním dítětem, u starších rodičů – úzkostlivost, přehnaná péče, často projekce rodičovských aspirací do dítěte; nezvládnání očekávané úrovně dítětem podněcuje pocity méněcennosti; následek = snížený práh únavy, bojácnost, závislost, „naučená bezmoc“
- c. výchova egocentrická – v určitých rysech podobná výchově protektivní; dítě vedeno k tomu, že se nemusí přizpůsobovat; důsledkem se může stát také naučená bezmocnost, pocity méněcennosti, bážlivost ve formě agresivity, příčiny všech problémů dítě nehledá v sobě ale v okolí; následek = hysteroidní projevy, zneužívání druhých lidí, sklony k bezstarostnosti, samolibost, netrpělivost, infantilismus

1.3.3.2 Syndrom CAN

Okrajově chci v mé práci upozornit na syndrom CAN, Child Abuse and Neglect, tedy syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte, kterým se podrobně zabývá publikace od Dunovského a kol.³⁷ Tento jev se může týkat dětí, které přijdou do zařízení jako je DDÚ či DDŠ. Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte

³⁷ DUNOVSKÝ, Jiří, et al. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. 1.vydání. Praha : Grada Publishing, 1995. 248 s. ISBN 80-7169-192-5.

je výsledkem převážně úmyslného ubližování dítěti, způsobeného nebo působeného nejčastěji jeho nejbližšími vychovateli, hlavně rodiči. Patří sem:

- tělesné týrání aktivní povahy = záměrné opomenutí v péči o dítě, které vyústí v jeho poranění nebo smrt (zavřená poranění - otřesy, pohmoždění, poranění svalu, poranění kostí, poranění hlavy; otevřená poranění – rány na hlavě, nitrooční krvácení, rány na hrudníku, popáleniny, bezvědomí, bolesti břicha, bolesti hlavy, závrať; mnohočetná zranění; Münchhausenův syndrom v zastoupení),
- tělesné týrání pasivního charakteru = nedostatečné uspokojení nejdůležitějších tělesných potřeb dětí, úmyslné či neúmyslné nepečování rodičů o dítě, opomenutí v péči o dítě, nepochopení rodičovské role, způsobující zpustnutí, v krajním případě až smrt dítěte (nedostatek zdravotní péče, nedostatky ve vzdělání a výchově, nedostatek přístřeší, ošacení a ochrany),
- psychické týrání = postihuje psychiku a emocionalitu dítěte, je jen obtížně zdokumentovatelné; aktivní složka – nepříznivá činnost, pasivní složka – neděje se, co by správně mělo být; patří sem i šikana,
- sexuální zneužívání = sexuální uspokojování dospělého na dítěti, nebo zneužívání dítěte k prostituci a pornografii; (formy: exhibicionismus, harassment, obtěžování, sexuální útok, znásilnění, incest, pedofilní obtěžování, sexuální turistika a skupinové zneužívání, sexuální útok s následkem smrti),
- zanedbanost a psychická deprivace = neuspokojování základních psychických potřeb v náležité míře a po určitou, dosti dlouhou dobu a nedostatek výchovy v socioekonomickém prostředí nízké úrovně,
- atd.

V tomto jevu je na místě vytipování rizikových skupin obyvatelstva a rizikových životních situací, při nichž dochází k týrání zneužívání a zanedbávání dítěte, a působení

na ně, aby se syndrom CAN snížil na minimum. Při práci s dětmi postiženými některým z jevů syndromu CAN je vždy důležité znát celkovou anamnézu dítěte. (Špeciánová³⁸)

1.3.3.3 Poruchy chování

Než zmíním definice poruch chování, ráda bych uvedla, že se v průběhu dětství a dospívání setkáváme s celou řadou projevů, které se jeví jako neposlušné či problémové chování. Tyto projevy zahrnují neposlušnost, vzdorovitost, neklid, odmítání autorit, krádeže, záškoláctví, projevy necitlivosti vůči věcem, zvířatům, lidem. Záleží na době trvání daného projevu. Samotné určení, zda se u dítěte jedná o poruchy chování, je velmi subjektivní a záleží na naší toleranci, vlastních hodnotových měřítkách a morálních schématech. (Hutyrová³⁹)

Poruchy chování zahrnují problémy spojené s přizpůsobivostí v běžném sociálním prostředí, respektováním autorit a obecně přijímaných pravidel společenského soužití. (Slowík⁴⁰)

Fischer se Škodou⁴¹ poruchy chování definují jako vzorce chování, které jsou v dané sociokulturní normě nežádoucí, nechtěné nebo až nepřijatelné. Předešlou definici pak považují za vývojovou odchylku. Mezi obecné znaky poruchového chování u dětí a dospívajících patří:

³⁸ ŠPECIÁNOVÁ, Šárka. *Ochrana týraného a zneužívaného dítěte*. 1.vydání. Praha : Linde, 2003. 156 s. ISBN 80-86131-44-0.

³⁹ HUTYROVÁ, Miluše. *Etopedie pro výchovné pracovníky : Texty k distančnímu vzdělávání v rámci kombinovaného studia*. 1.vydání. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. 45 s. ISBN 80-244-1190-3.

⁴⁰ SLOWÍK, Josef. *Speciální pedagogika*. 1.vydání. Praha : Grada Publishing, 2007. 160 s. ISBN 978-80-247-1733-3.

⁴¹ FISCHER, Slavomil; ŠKODA, Jiří. *Speciální pedagogika : Edukace a rozvoj osob se somatickým, psychickým a sociálním znevýhodněním*. 1.vydání. Praha : Triton, 2008. 205 s. ISBN 978-80-7387-014-0.

- nerespektování platné společenské normy – v případě, že ji jedinec chápe, ale nehodlá ji respektovat,
- neschopnost navazovat a udržet přijatelné sociální vztahy – zapříčiňuje nižší míra empatie, zploštělá emocionalita, egocentrismus,
- bezohlednost vůči okolí,
- chybějící pocit viny.

Příčiny vzniku poruchového chování jsou multifaktoriálně podmíněny. Geneticky daným rizikovým faktorem může být např. dráždivost, impulzivnost, potřeba vyhledávat vzrušení, snížení zábran, lhostejnost k odezvě. Důsledkem poporodního postižení, úrazu hlavy, zánětlivého onemocnění mozku apod. může dojít k narušení struktury či funkcí CNS, což se projevuje především emoční labilitou, impulzivitou a nižší mírou sebeovládání. Poruchy chování bývají také spojeny se sociokulturní zanedbaností a zátěžovými faktory. V sociálním prostředí má nejdůležitější vliv na dítě rodina, která může působit negativně. Stejně jako skupina vrstevnická. (Vágnerová⁴²)

Z hlediska stupně společenské závažnosti dělíme ve speciální pedagogice poruchy chování na:

- disociální – charakteristické pro určité věkové období, nepatologické, na hranici normy; omezitelné a odstranitelné při využití běžných pedagogických postupů,
- asociální – patologické, ale nedestruující okolí postiženého jedince, vybočení člověka ze svého prostředí,
- antisociální – narušení všech morálních, sociálních i právních norem; toto narušení poškozují okolí, nositeli přináší prospěch, může být pozitivně prožíváno. (Hutyrová⁴³)

⁴² VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. vydání čtvrté. Praha : Portál, 2008. 870 s. ISBN 978-80-7367-414-4.

⁴³ HUTYROVÁ, Miluše. *Etopedie pro výchovné pracovníky: Texty k distančnímu vzdělávání v rámci kombinovaného studia*. 1.vydání. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. 45 s. ISBN 80-244-1190-3.

Z psychologického hlediska dělí Vágnerová⁴⁴ poruchy chování na agresivní a neagresivní. Mezi neagresivní patří lhaní, záškoláctví, útěky a toulání, krádeže. Velkým fenoménem agresivní poruchy chování je šikana.

„Šikanu lze definovat jako násilně ponižující chování jednotlivce nebo skupiny vůči slabšímu jedinci, který nemůže ze situace uniknout a není schopen se účinně bránit.“ (Vágnerová⁴⁵)

- U lhaní rozlišujeme lež pravou, lhavost bájevitou a patologickou. Hodnotícím kritériem je zde frekvence a účel lhaní. K záškoláctví dítě vede obranné jednání. Důležité je zjistit příčinu, dalším důležitým faktorem je četnost, míra plánovitosti a způsob provedení. Útěky dětí mohou být reaktivní kvůli nezvládnuté situaci doma či ve škole. Děti se zpravidla chtějí vrátit domů. Pokud se problém vyřeší, útěk se již neopakuje. Naopak chronické útěky signalizují, že dítě se domů vrátit nechce. S tímto jevem pak koresponduje toulání. Pravděpodobnost výskytu závisí na věku dítěte – mladší děti se o sebe nepostarají. Dítě nemá dostatečnou citovou vazbu na domácí zázemí, při toulání navíc lehko inklinuje k dalším patologickým jevům, jako např. krádeže, prostituce, užívání drog, alkoholu, atp. Velmi důležité je rozluštění důvodu krádeže. Jako lehčí formu můžeme označit krádeže impulzivní, běžnější v mladším školním věku dítěte. Plánované a předem promyšlené krádeže signalizují více narušenou socializaci a vyskytují se více u dětí po 12. roku života, tedy na 2. stupni základní školy. Dítě může krást pro sebe, nebo pro druhé, aby se vyrovnalo ostatním, s partou nebo pro ni.

⁴⁴ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. vydání čtvrté. Praha : Portál, 2008. 870 s. ISBN 978-80-7367-414-4.

⁴⁵ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. vydání čtvrté. Praha : Portál, 2008. 870 s. ISBN 978-80-7367-414-4.

1.4 Zájmová činnost

Zájmová činnost je cílevědomá aktivita zaměřená na uspokojování a rozvíjení individuálních potřeb, zájmů a schopností. Má silný vliv na rozvoj osobnosti i na správnou společenskou orientaci. Zájmy jsou nejčastěji vyvolávány potřebami, nejsou však totožné. Zájmy se rozvíjejí na základě existujících potřeb, umožňují jejich uspokojování, a tím zároveň ovlivňují jejich charakter a vznik dalších potřeb. Zájmy souvisí s celkovým zaměřením osobnosti, jsou relativně stálé. Jelikož člověk přikládá zajímavému předmětu nebo činnosti zvláštní význam, jeho snahou je co největší aktivní styk s ní. Zájmy patří mezi vlastnosti aktivačně – motivační, tzn. že vedou jedince k činnosti (aktivitě) a vyvolávají pohnutku (motiv) k činnosti zaměřené určitým směrem. Zájmy korespondují s vlohami a schopnostmi člověka, které podmiňují úspěšné vykonávání nějaké činnosti. (Pávková⁴⁶)

Podle Hájka⁴⁷ je nejvíce zájmů realizováno ve skupinách formálně či neformálně ustanovených. Odborné vedení v kolektivech obvykle zajišťuje pozitivní výsledky v daných činnostech a také následné uspokojení z úspěchů, které činnost může přinést. V kolektivech je však třeba dávat si pozor na konflikty mezi členy a vedoucím, či mezi členy samotnými. Pro vedoucího skupiny je konflikt jasným signálem chyby, kterou mohl způsobit svým vedením. Vedení zájmových skupin by tedy mělo být profesionální. Zájmová činnost pak umožňuje prožívání kladných citů, odreagování citů negativních, vhodně podněcuje, podporuje a rozvíjí samostatnost, tvořivost, zdravou společenskou aktivitu. Tím také jedince vede k účasti na politickém, kulturním a hospodářském životě společnosti. Vytváření kladných vztahů k různým činnostem a celoživotnímu vzdělávání podněcuje k uvědomělejším úvahám o volbě povolání i širšímu uplatnění v budoucím životě. Zájmová činnost rozvíjí celou osobnost, působí motivačně i socializačně, podporuje seberealizaci, plní úkoly zdravotně hygienické, může být prostředkem relaxace, odpočinku, duševní i fyzické rekreace a regenerace sil.

⁴⁶ PÁVKOVÁ, J; a kol. *Pedagogika volného času*. Praha: PORTÁL, 2008. ISBN 978-80-736-7423-6.

⁴⁷ HÁJEK, Bedřich; HOFBAUER, Břetislav; PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogické ovlivňování volného času : Současné trendy*. Praha : Portál, 2008. 239 s. ISBN 978-80-7367-473-1.

Individuální rozvoj jedince sleduje zájmová činnost pravidelná, která je tímto mimořádně významná. (Hofbauer⁴⁸)

Velkou moudrost připomíná Hájek⁴⁹ a to, že štěstí je vedlejším produktem vlastní činnosti. Pokud dítě není naplňováno žádoucími aktivitami, má sklony k patologickým činnostem a k tzv. kvazičinnostem, které vyrábí zábavní průmysl a způsobuje neautencitu života.

1.4.1 Dělení zájmových činností (dle Pávkové⁵⁰)

Podle úrovně činností rozeznáváme zájmy aktivní (produktivní) a receptivní. Při tzv. aktivních zájmech nebo činnostech jedinec produkuje nějaké hodnoty, aktivně se zabývá předmětem svého zájmu. Receptivní forma zájmu omezuje pouze na vnímání předmětu zájmu. Prolínání těchto činností se nevyklučuje.

Kvalitu zájmu nazýváme intenzitou, která je buď hluboká, nebo povrchní. Jedince velmi ovlivňují hluboké zájmy, které rozvíjí poznání, zdokonalují dovednosti, obohacují citový život.

Pokud zájmy rozdělíme dle časového schématu, hovoříme o krátkodobých, dočasných či přechodných zájmech, opakem jsou zájmy trvalé.

Zájmy jednostranné a mnohostranné rozlišují stupeň koncentrace na předmět zájmu. Mnohostranné zájmy bývají povrchní, jednostranné hluboké.

Pro mou práci je asi nejdůležitější dělení zájmů z hlediska společenských norem. V této kategorii rozlišujeme zájmy žádoucí (hodnotné) a nežádoucí.

⁴⁸ HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. 1. vydání. Praha : Portál, 2004. 173 s. ISBN 80-7178-927-5.

⁴⁹ HÁJEK, Bedřich; HOFBAUER, Břetislav; PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogické ovlivňování volného času : Současné trendy*. Praha : Portál, 2008. 239 s. ISBN 978-80-7367-473-1.

⁵⁰ PÁVKOVÁ, Jiřina, et al. *Pedagogika volného času : Teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. 1. vydání. Praha : Portál, 1999. 229 s. ISBN 80-7178-295-5.

„Výchova ke zdravému a společensky žádoucím užívání volného času v dětství je efektivnější a levnější než následná převýchova narušených jedinců.“

Tradiční dělení zájmů bývá podle obsahu (viz dělení níže), je ale také řada dalších hraničních oblastí, které nejdou jednoznačně zařadit.

- společenskovední zájmy – historie i aktuální společenské dění, budování vztahu k vlasti, mateřskému jazyku, atd.; činnost individuálního charakteru (např. sběratelství, publicistika, lidové tradice a zvyky, zájmové studium cizích jazyků, ...)
- pracovní – technické zájmy – zdokonalování manuálních dovedností, rozvíjení technického myšlení a představitosti; např. práce s různými materiály, montážní a demontážní činnost, modelářské práce, příprava pokrmů, práce s PC, ...
- přírodovědné zájmy – vědomosti o přírodě a rozvíjení vztahu k její ochraně; např. pěstitelské práce, chovatelství, specializované zájmové činnosti (rybářství, včelařství, myslivost), ...
- estetickovýchovné zájmy – rozvoj výtvarného, hudebního, literárního, dramatického a hudebně-pohybového projevu
- tělovýchovné, sportovní a turistické zájmy – vedou k fyzické zdatnosti a psychické odolnosti

1.4.2 Organizační formy zájmových činností (dle Hájka⁵¹)

Některé zájmové činnosti se orientují na spontánní činnosti, tzn., že nabízí pouze podmínky a prostředí pro neformální trávení volného času. Pedagog zde může činnosti ovlivňovat nepřímo. Nabídka těchto spontánních aktivit je nazývána nízkoprahovou průběžnou aktivitou pro neorganizované účastníky.

Pravidelná zájmová činnost je organizována v útvarech, pod čímž rozumíme:

⁵¹ HÁJEK, Bedřich; HOFBAUER, Břetislav; PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogické ovlivňování volného času : Současné trendy*. Praha : Portál, 2008. 239 s. ISBN 978-80-7367-473-1.

- kroužek = menší zájmový útvar, zaměřený na vnitřní obohacení členů
- soubor = činnost vede k veřejné produkci výsledků činnosti, více členů než kroužek
- klub = zájmový útvar s volnější organizační strukturou a převažující receptivní činností členů
- oddíl = výjimečné pojmenování tělovýchovných nebo turistických útvarů, které jsou součástí většího organizačního celku, mají však charakter kroužku
- kurz = činnost kurzu směřuje k osvojení určitého množství vědomostí či dovedností, má omezenou délku trvání (je kratší než jeden rok)

O těchto útvarech dítě nemusí mít vždy přehled. Dítě s poruchami chování může mít navíc v těchto útvarech problém se samotným přijetím, díky své pověsti. Přijmout ho nemusí děti či vychovatel. Dítě s poruchami chování nebývá cílovou skupinou předešle jmenovaných útvarů.

1.4.3 Motivace, motivování zájmových činností

Motivace je slušná, účinná a pomáhá tam, kde selhává direktivní řízení, autoritativní výchova, psychický nátlak, fyzické násilí, manipulativní techniky, atp., tedy i v resocializační práci. Abychom motivaci ovládali, nesmíme myslet na sebe. Musíme se snažit pochopit druhé a uspokojit jejich zájmy. V tomto případě druhé zastupují děti s pohnutou minulostí a zkušenostmi, které nabyli brzy, nebo je neměly získat vůbec. Bez pochopení a zájem o uspokojení druhé strany by se nejednalo o motivaci, nýbrž manipulaci. Motivace nás tedy nutí zajímat se o druhé, ba dokonce je chápat. Motivy (vnitřní pohnutky) totiž vycházejí z nitra člověka. Na rozdíl od stimulů (vnějších podnětů), u kterých se předpokládá zisk zvenčí přicházejících hodnot (například finančních odměn). Stimulace je poměrně jednoduchá – dokud přicházejí atraktivní hodnoty kompenzující nepohodlí spojené s požadovaným výkonem, můžeme očekávat, že požadovaný výkon bude probíhat. Po ukončení dodávky stimulů pravděpodobně dojde k zastavení požadovaného výkonu. Pokud ale dobře zhodnotíme vnitřní pohnutky člověka, kterého chceme motivovat, bude požadovaný výkon

pokračovat i bez příkonu vnějších podnětů. To je velká výhoda motivace a dobrý nástroj v práci nejen s dospívajícími. (Plamínek⁵²)

Dle Čápa⁵³ je slovo motivace odvozeno z latinského movere, čili hýbati, pohybovati. Obecně pak motivaci vyjadřuje jako souhrn hybných momentů v činnostech, prožívání, chování a osobnosti. Hybný moment vyjadřuje jako to, co člověka podněcuje, pobízí k reakci nebo útlumu. Čáp také uvádí, že motivace aktivizuje a směřuje zároveň, tedy dodává energii a směr našim činnostem, našemu prožívání a chování.

U motivace Nakonečný⁵⁴ zdůrazňuje nutnost odlišení motivů a vnějších motivujících podnětů, tzv. incentiv. Podněty se stanou incentivami jen v určitém vztahu ke stávajícím motivům. Nakonečný uvádí příklad incentive jako nápoj pro žíznivého. V případě zaměření mé bakalářské práce to může být povinná aktivita v rámci volného času v dětském domově se školou.

„Vztah motivace a situace, respektive motivace a kognitivních klíčů dané situace, a vztah k hodnotě cílového objektu, jehož dosažení vyvolává dovršující reakci“ určuje chování jedince. Chování je tedy vyvoláno, pokud je motiv dostatečně silný, pravděpodobnost dosažení cíle je vysoká, hodnota cíle je uspokojující a chování není v rozporu s morálkou jedince. (Nakonečný⁵⁵)

⁵² PLAMÍNEK, Jiří. *Tajemství motivace : Jak zařídit, aby pro vás lidé rádi pracovali*. 2., doplněné vydání. Praha : Grada Publishing, 2010. 127 s. ISBN 978-80-247-3447-7.

⁵³ ČÁP, Jan; MAREŠ, Jiří. *Psychologie pro učitele*. vydání druhé. Praha : Portál, 2007. 656 s. ISBN 978-80-7367-273-7.

⁵⁴ NAKONEČNÝ, Milan. *Motivace lidského chování*. dotisk. Praha : Academia, 2004. 270 s. ISBN 80-200-0592-7.

⁵⁵ NAKONEČNÝ, Milan. *Motivace lidského chování*. dotisk. Praha : Academia, 2004. 270 s. ISBN 80-200-0592-7.

K motivaci jedince, a tím i ovlivnění jeho chování, nám může dopomoci Plamínková⁵⁶ teorie o motivačních typech lidí. Tato teorie se opírá o pyramidu vitality, tedy jak má společnost, potažmo společenství lidí, skupina atp., svou vitalitu budovat. Základem pyramidy, či budování vitality společnosti, je užitečnost (co budeme dělat, pro koho a proč). Dalším pilířem je efektivita (jak to budeme dělat), stabilita (jak budeme reagovat na změny) a na vrcholu pyramidy najdeme dynamiku (jak budeme změny sami vyvolávat a řídit). U těchto vitálních znaků je důležité dodržovat posloupnost. Například není racionální zvyšovat efektivitu procesů, které nejsou užitečné. Vitální znaky Plamínek rozdělil do dvou škál: efektivita – užitečnost a stabilita – dynamika, ze kterých vytvořil diagram se čtyřmi kvadranty, obývanými různými typy lidí. Při středu můžeme najít univerzální typy lidí, které rozumí celé škále podnětů. Čím dále v diagramu je jedinec od středu, tím více je jeho osobnost vyhraněna vůči podnětům, které jej vzrušují. Tím získáváme 4 základní motivační typy lidí. Jejich názvy jsou objevovatelé, usměrňovatelé, sladčovatelé a zpřesňovatelé. Objevovatele určuje dynamika a užitečnost. Jejich život je, podle Plamínka, jedna velká výzva, rádi zdolávají překážky. Nejsou však příliš zdatní v sociálních dovednostech, což může prozradit i jejich výrazná řeč těla. Objevovatelé bývají samostatní, netrpěliví, hladoví po informacích, těžko zvladatelní, aktivní při řešení problémů a disponují racionální inteligencí. Vyhovuje jim svoboda a kreativní práce, ne však v kolektivu lidí. Na místě vedoucího skupiny v kolektivu bývá usměrňovatel, který je profilován dynamikou a efektivitou. Přitahují ho pozice, na kterých ovlivňuje ostatní lidi a může být středem pozornosti. Pro usměrňovatele je důležité hierarchické rozdělení společnosti, mají potřebu si škatulkovat ostatní a stále je prověřovat a poměřovat se s nimi. Rádi soutěží. Velmi empatickým a vstřícným typem je sladčovatel. Sociální kontakt je v jeho životě nezbytný. V kolektivu udržuje pohodu a velmi dobře se s ním diskutuje, protože rád naslouchá a akceptuje názory ostatních. Naopak chladný v komunikaci s ostatními je zpřesňovatel. Nerad pouští emoce na povrch, což ale také znamená nezvládání zátěže.

⁵⁶ PLAMÍNEK, Jiří. *Tajemství motivace : Jak zařídit, aby pro vás lidé rádi pracovali*. 2., doplněné vydání. Praha : Grada Publishing, 2010. 127 s. ISBN 978-80-247-3447-7.

K výbuchu emocí dochází pouze periodicky. Zakládá si na racionalitě, spolehlivosti a pečlivosti. Díky tomu je na sebe i okolí přísný. Zpřesňovatel si váží autorit.

Motivace by dětem i dospívajícím měla vyvolávat potřebu a ukázat cestu, jak ji uspokojit. Aktivita pro zájmovou činnost nemůže být vynucena, ale vyvolána, proto je motivace tak důležitá. Motivace aktivizuje, ale musí být přiměřená, reguluje, co se dítě má naučit atp. a posiluje žádoucí chování a jeho směr. Nejlepší motivací je radost z činnosti, zájem o činnost samu. Viditelný výsledek dítě motivuje k další činnosti. Úspěch povzbuzuje a láká k dalším úspěchům. K činnosti je také dobrou pohnutkou zvědavost, kterou děti oplývají. Nejen pro dítě je důležitým motivačním činitelem participace. Jedním z motivačních prvků může být i soutěživost. Důležité je si také zapamatovat, že pochvala podněcuje, zatímco výtka či trest od činnosti odrazuje. (Hájek⁵⁷)

1.5 Osobnost vychovatele

Důležitou součástí resocializační práce v diagnostickém ústavu a dětském domově se školou je sociální prostředí, tedy lidé, pedagogičtí pracovníci, vychovatelé. Vztah mezi dítětem a vychovatelem by měl být pozitivní, aby mohlo dojít ke kýženým pokrokům. Vztah jako takový lze navodit pouze tehdy, když je vychovatel pro vychovávaného zajímavý, sympatický. Vychovatel by měl sloužit jako pozitivní vzor. Pokud však vychovávaného nezaujme, dítě nebude chtít přejímat jeho hodnoty, postoje ani způsoby jednání. Vztah dítěte k vychovateli, je na rozdíl od vztahu k učiteli, méně formální. (Hájek⁵⁸)

⁵⁷ HÁJEK, Bedřich; HOFBAUER, Břetislav; PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogické ovlivňování volného času : Současné trendy*. Praha : Portál, 2008. 239 s. ISBN 978-80-7367-473-1.

⁵⁸ HÁJEK, Bedřich; HOFBAUER, Břetislav; PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogické ovlivňování volného času : Současné trendy*. Praha : Portál, 2008. 239 s. ISBN 978-80-7367-473-1.

I vychovatele můžeme začlenit mezi základní styly výchovného působení, kam Čáp⁵⁹ řadí učitele. Autokratický styl se vyznačuje neustálými rozkazy a zákazy. Vychovatel mnohdy nepustí děti ke slovu, vyvolává napětí, až strach třeba i tím, že po dětech vyžaduje určité výkony a hlavně kázeň. Tento vychovatel vyžaduje přesné dodržování jeho pokynů. Dětem naslouchá málo nebo vůbec. Jeho humor je spíše ironický a může některé děti i zesměšňovat. Liberální styl s nezájmem o dítě je typický pro malé či žádné požadavky na děti. Vychovatel tohoto typu se může jevit jako lhostejný k dětem, jejich chování, projevům, atp. Může být před dětmi mmj. více nejistý. Rozporný autokraticko – liberální styl je směsí předchozích dvou stylů. Nebo vychovatel může tyto styly střídat. Laskavý liberální styl se vyznačuje kladným emočním vztahem k dětem. Vychovatel rozumí jejich potřebám, ale také omlouvá jejich nedostatky a je nedůsledný v samotné resocializaci. V krajním případě je může úzkostlivě litovat a chránit. Posledním výchovným působením, je dle Čápa, styl integrační. Vychovatel tohoto typu je spíše klidný, bez agresivních výbuchů a nervozity. Dětem se snaží porozumět a pomoci, i ve věcech, které se nemusí týkat přímo dané činnosti. Vychovatel tohoto typu do dětí vkládá důvěru, klade na ně přiměřené požadavky, podporuje jejich samostatnost i iniciativu, respektuje jejich osobnost, atp.

Když vychovatel mluví s dítětem, dostává zpětně odezvu verbální, neverbální, nebo obojí. Tato interakce může být pro vychovatele přínosná, pokud umí číst v signálech těla a zajímá se i to, co dítě danou větou vyjadřuje skrytě, atp. Dítě může vyjádřit své myšlenky, city, aktuální naladění, atd. Pokud to umí vychovatel správně analyzovat, může své chování změnit tak, aby ovlivnil i žádoucí chování u dítěte. (Fontana⁶⁰)

⁵⁹ ČÁP, Jan; MAREŠ, Jiří. *Psychologie pro učitele*. vydání druhé. Praha : Portál, 2007. 656 s. ISBN 978-80-7367-273-7.

⁶⁰ FONTANA, David. *Psychologie ve školní praxi*. 2.vydání. Praha : Portál, 2003. 383 s. ISBN 80-7178-626-8.

Vychovatel by měl v dítěti budovat pozitivní postoje, které mu budou pomáhat po celý život. Může to dělat komunikací, humorem, hrou, zábavou, které navíc posilují vztah dítěte a vychovatele. Mimo jiné Karnsová⁶¹ uvádí témata, která jsou v daném věku pro dítě důležitá a která mohou vychovatele směřovat ke správné volbě činností. Na příklad ve věku dítěte 10 – 13 let je dominantní konflikt, hněv, ztráta, volba z více možností a budoucnost, mezi 13. a 16. rokem života je důležité zvládnutí situací, stres, hněv, rodiče a volba prospěšných činností. Témata důležitá na přípravu do života se liší osobností dítěte, dále samotnou skupinou dětí, jejich zkušenostmi, atd.

Aby vychovatel tzv. nevyhořel, musí při resocializaci brát v úvahu, že trvalejší změny osobnosti mohou nastat, dle Čápa⁶², v různé formě a míře podle: aspektu osobnosti (temperament, návyky, postoje a rysy charakteru), věkového období (v dětství a mládí probíhají změny snáze), typologických a individuálních rozdílů v biologických, sociálních a psychologických podmínkách.

I když má vychovatel s dítětem dobrý vztah, nemůže nahradit rodiče či kamaráda, měl by mít určité hranice. Tyto hranice tvoří především citový vztah dítěte a vychovatele. Překročení této hranice může způsobit buď negativismus vůči dítěti, nebo naopak jeho větší oblibu, protěžování, atp. Vztah vychovávaného a vychovávajícího může být ovlivněn také erotikou či sexualitou. Ani ne tak u dětí mladšího školního věku jako spíše u pubescentů a adolescentů. Ti se mohou zamilovat do svého pedagoga / pedagožky, či naopak. Proto by měl být vychovatel schopný racionálního zhodnocení situace, sebeovládání a taktu vůči dítěti. Neovládnutí svých volných vlastností a emocí by mohlo vychovateli zkomplikovat osobní i profesní život. (Hájek⁶³)

⁶¹ KARNISOVÁ, Michelle. *Jak budovat dobrý vztah mezi učitelem a žákem*. 1.vydání. Praha : Portál, 1995. 151 s. ISBN 80-7178-032-4.

⁶² ČÁP, Jan; MAREŠ, Jiří. *Psychologie pro učitele*. vydání druhé. Praha : Portál, 2007. 656 s. ISBN 978-80-7367-273-7.

⁶³ HÁJEK, Bedřich; HOFBAUER, Břetislav; PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogické ovlivňování volného času : Současné trendy*. Praha : Portál, 2008. 239 s. ISBN 978-80-7367-473-1.

Na závěr této kapitoly bych ráda odcitovala desatero pro vychovatele dle Karnsové⁶⁴: „*Mé desatero pro vychovatele*

1. *Nešetřete chválou.*
2. *Dejte dětem možnost vedení a volby.*
3. *Ve všem hledejte klady.*
4. *Budte zodpovědní a předávejte odpovědnost.*
5. *Uznávejte cenu.*
6. *Zaměřujte se na to, co je nutné, aby daná otázka byla vyřešena správně, lépe nebo jinak.*
7. *Pomáhejte si navzájem ke správnému řešení.*
8. *Sami jednejte tak, jak si přejete, aby se chovaly děti.*
9. *Více si hrajte, více se smějte a dělejte více věcí společně.*

Zprostředkujte dětem okamžiky, na které budou vzpomínat celý život.“

⁶⁴ KARNISOVÁ, Michelle. *Jak budovat dobrý vztah mezi učitelem a žákem*. 1.vydání. Praha : Portál, 1995. 151 s. ISBN 80-7178-032-4.

2. Cíl práce a hypotézy

2.1 Cíl práce

Cílem mé práce je zjistit, zda děti před příchodem do etopedických zařízení, konkrétně do Dětského domova se školou Šindlovy Dvory a Dětského diagnostického ústavu Homole, navštěvovaly volnočasové aktivity.

Druhým stěžejním cílem je zjistit nabídku zájmové činnosti v zařízeních Dětském domově se školou Šindlovy Dvory a Dětském diagnostickém ústavu Homole.

S těmito cíli souvisí také zjištění volnočasových preferencí dětí z etopedických zařízení (z Dětského domova se školou Šindlovy Dvory a Dětského diagnostického ústavu Homole), zjištění zájmů těchto dětí a zda byly v tomto směru někým vedeni.

Neméně důležitým úkolem mé práce je získat náhled do problematiky resocializace a zájmové činnosti z pohledu vychovatelů zařízení (Dětský domov se školou Šindlovy Dvory a Dětský diagnostický ústav Homole).

2.2 Hypotézy

Základní hypotézou je předpoklad, že děti, které přicházejí do etopedických zařízení, Dětského domova se školou Šindlovy Dvory a Dětského diagnostického ústavu Homole, nemají představu o pozitivním využití volného času a výběru zájmových činností vůbec. Výběr zájmových činností může být ovlivněn nedostatkem informací o volnočasových aktivitách, podporou či spíše nepodporou dětí v zájmových činnostech ze strany rodičů, pedagogů a jiných autorit. Dalším činitelem je také to, že vedoucí volnočasových aktivit mnohdy s „problémovými“ dětmi s poruchami chování pracovat nechtějí, a to z důvodu narušení činnosti samotné.

Další hypotéza je založená na předpokladu, že organizovaná a vhodně motivovaná činnost je výrazným činitelem v přímé práci s dětmi s poruchami chování.

3. Metodika

3.1 Metodologie výzkumu

V dnešní uspěchané době mnohdy rodiče nemají čas na to, aby smysluplně trávili čas se svými dětmi. Poté se mohou potýkat s neposlušným, až problémovým chováním u svých dětí. V krajním případě může být u příliš neposlušných dětí diagnostikovány poruchy chování. Práce s těmito dětmi je důležitá pro jejich další vývoj a úspěšné / bezproblémové začlenění do společnosti. Pokud však selžou všechny prostředky a děti se ocitnou v etopedických zařízeních, jako je dětský diagnostický ústav nebo dětský domov se školou, je práce specifická sekundární až terciární prevencí, která je ne vždy úspěšná. Může být v této souvislosti přínosná zájmová činnost? Jak ovlivňují rodiče výběr volnočasových aktivit svých dětí? Vědí vůbec děti se specifickými problémy o nabídce zájmových činnosti v jejich okolí?

3.2 Metodika výzkumu

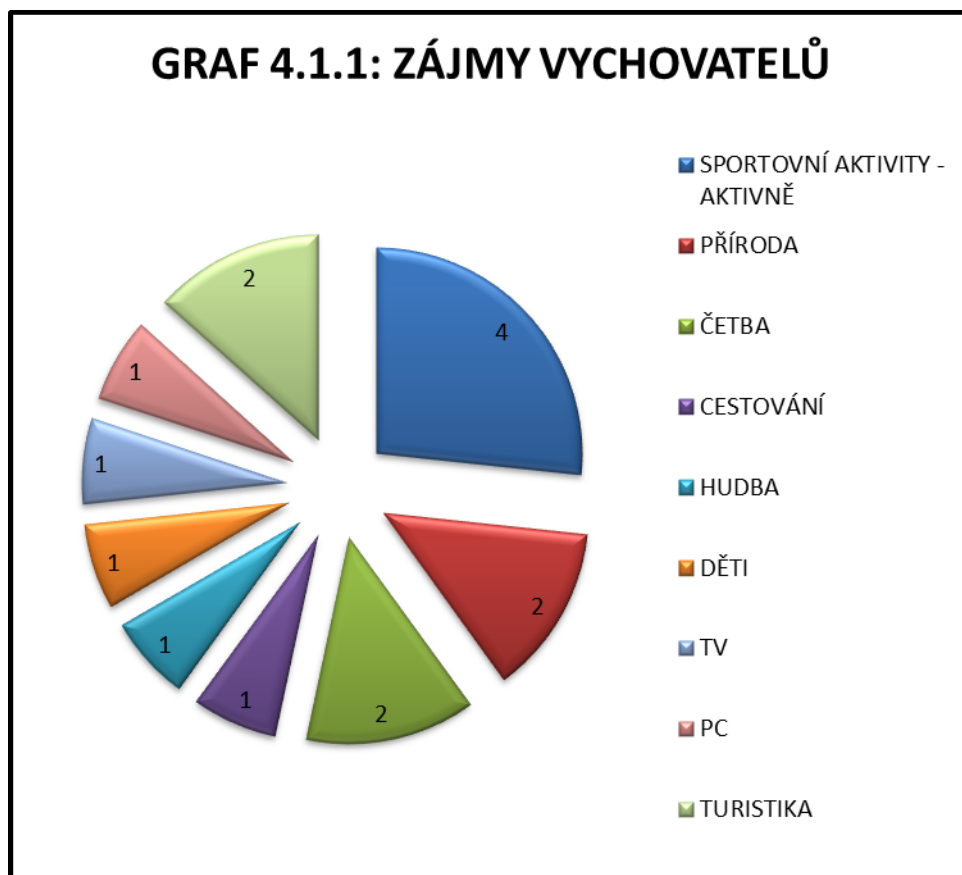
Výzkum jsem provedla v etopedických zařízeních, a to v Dětském domově se školou Šindlovy Dvory a Dětském diagnostickém ústavu Homole. V DDŠ Šindlovy Dvory jsem výzkum prováděla během tří týdenní soustavné praxe, v termínu 21. března – 8. dubna 2011. V DDÚ Homole mi děti a vychovatelé dotazníky vyplnili během dubna 2011.

4. Výsledky

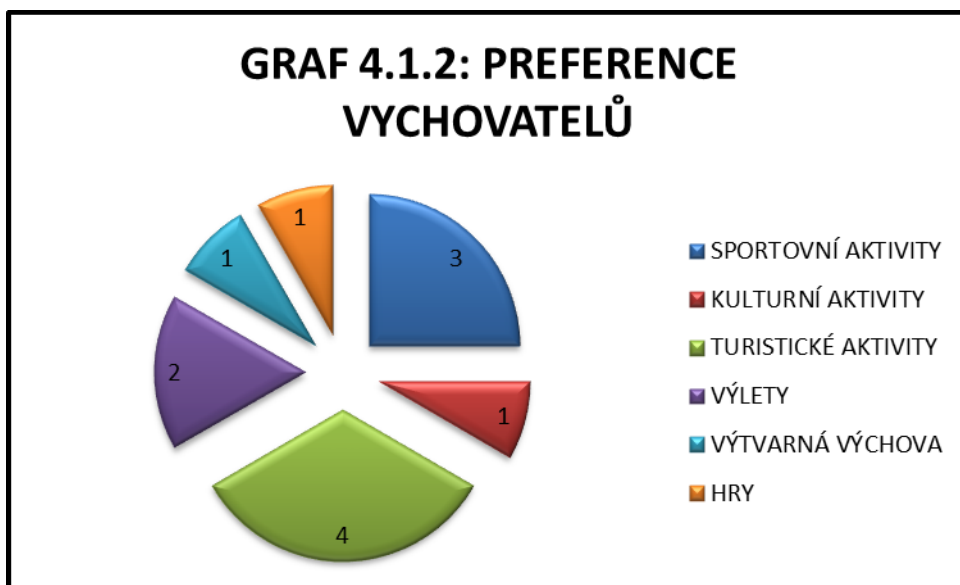
4.1 Dětský domov se školou Šindlovy Dvory – Vychovatelé

V Dětském domově se školou Šindlovy Dvory (dále jen DDŠ Šindlovy Dvory) je zaměstnáno celkem 12 vychovatelů. Polovina z nich pracuje jako noční služba na rodinných skupinách. Předmětem výzkumu jsou vychovatelé pracující na denní směně. Ti převážně ovlivňují zájmovou činnost a volný čas dětí s nařízenou ústavní výchovou, které mají závažné poruchy chování nebo přechodnou či trvalou duševní poruchu vyžadující výchovně léčebnou péči, a dětí s uloženou ochrannou výchovou.

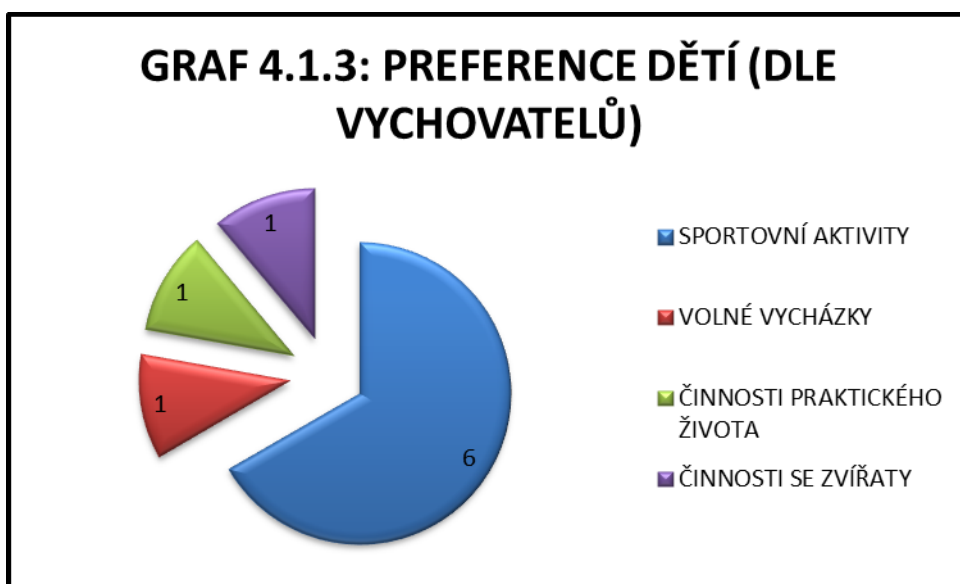
- V každé rodinné skupině jsou dva denní vychovatelé, z toho vždy jeden muž a jedna žena. Vzorek respondentů tedy čítá tři ženy a tři muže. Ženy jsou ve věku 56, 58 a 59 let. Mužům je 31, 43 a 48 roků.
- Všechny ženy studovaly střední pedagogickou školu a následně obor speciální pedagogika na vysoké škole.
- Jeden z mužů má vystudované vychovatelství jako středoškolský obor, další studoval obor pedagogika volného času na vysoké škole a poslední z respondentů doplnil své vzdělání o rozšiřující studium speciální pedagogiky.
- Všechny vychovatele spojuje zájem o sport, sportovní aktivity. Další zájmy vychovatelů jsou vyznačeny v Grafu 4.1.1: Zájmy vychovatelů.

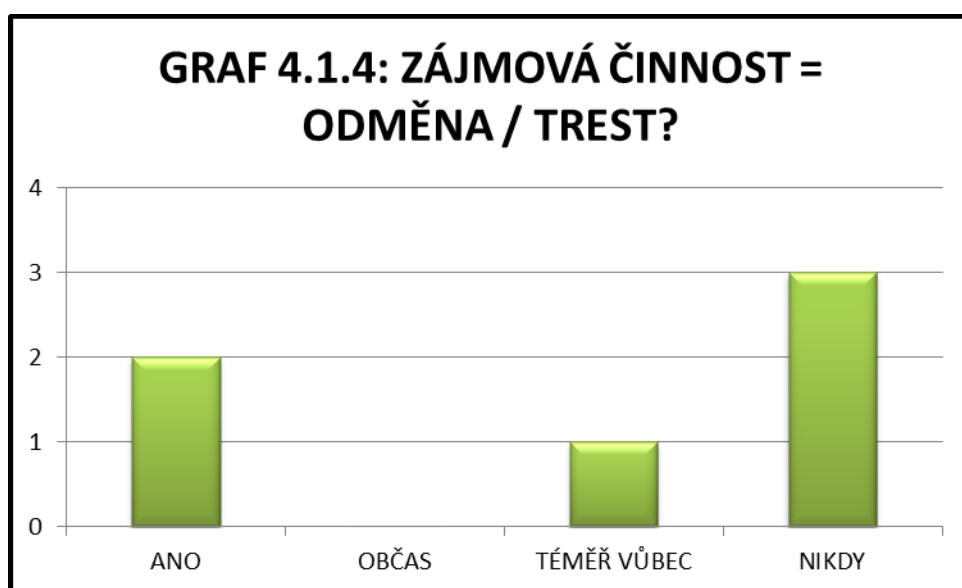
- Z dotazníku také vyplynulo, že 4 z 6 vychovatelů vedou v DDŠ Šindlovy Dvory nějaký zájmový kroužek, konkrétně: pečení, vaření, fotbal, florbal, hokejbal a jiné sportovní aktivity, mladý kutil – pracovní činnosti a volnočasový program Edie.
- V Grafu 4.1.2: Preference vychovatelů můžeme vidět, které aktivity vychovatelé upřednostňují při práci s dětmi.

- Ani jeden z vychovatelů se nedomnívá, že by pro děti z DDŠ Šindlovy Dvory existovala vyloženě nevhodná zájmová činnost a za dobu, kterou pracují v DDŠ Šindlovy Dvory se zde nesetkali s činností, která se neosvědčila, negativně působila na děti.
- V Grafu 4.1.3: Preference dětí (dle vychovatelů) jsou znázorněny činnosti, o kterých si vychovatelé myslí, že děti z DDŠ Šindlovy Dvory nejvíce baví.

- Činnosti uvedené v předchozím grafu dětem z DDŠ Šindlovy Dvory, dle vychovatelů, přinášejí: specifické dovednosti, rozvoj sociálních kompetencí, sebeovládání, kolektivní cítění, získání praktických zkušeností, prostorovou orientaci, koordinaci pohybů, fyzickou zdatnost, uvolnění, radost, smysluplné využití volného času, atp.
- Zajímalo mě, zda vychovatelé DDŠ Šindlovy Dvory používají zájmovou činnost jako odměnu či trest. Odpovědi naleznete v Grafu 4.1.4: Zájmová činnost = odměna / trest?:

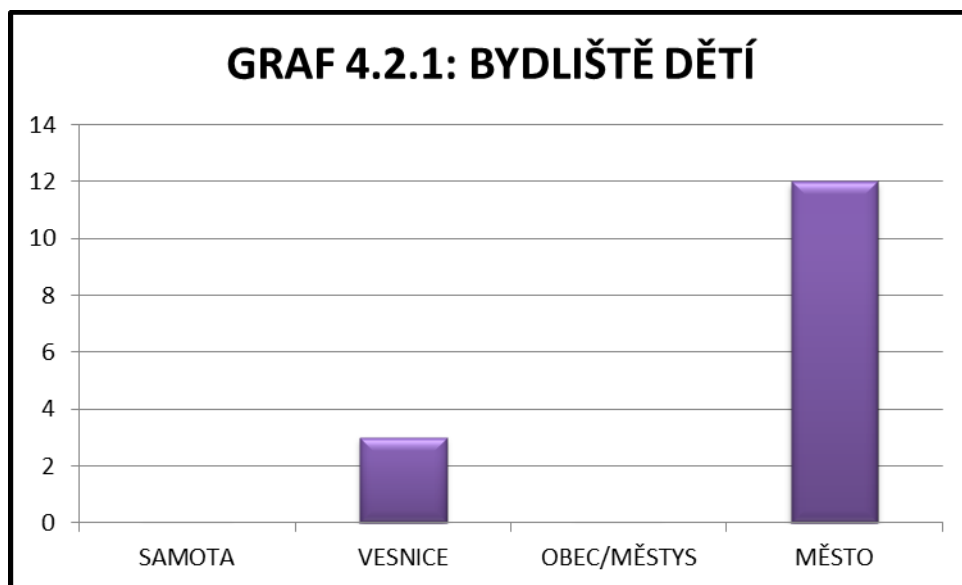
- 5 z 6 vychovatelů podporují děti v navštěvování zájmových kroužků mimo DDŠ Šindlovy Dvory. Negativní postoj byl odůvodněn tím, že děti selhávají. Podpora vychovatelů v tomto směru, dle nich, znamená předání značné zodpovědnosti na dítě, možnost integrace a socializace, pomoc v resocializaci (nutnost styku s okolním prostředím).
- Vychovatelé měli v dotazníku vyjmenovat činnosti, kterým se s dětmi z DDŠ Šindlovy Dvory věnují o víkendech. Obecně sport, či sportovní aktivity uvedli všichni respondenti. Dále se v odpovědích objevily činnosti jako: úklid, turistika a cykloturistika, výlety, vaření, výtvarná činnost, atd.

- Přínosnost zájmové činnosti v DDS Šindlovy Dvory v období prázdnin vidí 4 vychovatelé, jeden téměř vůbec ne a jeden nikdy.
- Zájmová činnost pomáhá budovat vztah dítěte a vychovatele v DDS Šindlovy Dvory, to si myslí 5 vychovatelů. Jeden je opačného názoru.
- Dle odpovědí jsou všichni vychovatelé DDS Šindlovy Dvory aktivními účastníky zájmové činnosti pro děti.
- Svými slovy měli vychovatelé DDS Šindlovy Dvory vyjádřit, zda mají vědomosti či dovednosti nabitě zájmovou činností vliv na volbu profesní přípravy. Odpovědi jsou rozmanité: velký vliv, malý vliv, 0%, zásadní vliv, atp. Vcelku se k většímu vlivu zájmových činností na výběr profesní přípravy dětí přikláněli 3 vychovatelé, jeden neodpověděl na otázku a dva si nemyslí, že by zájmové činnosti měly vliv na volbu profesní přípravy.

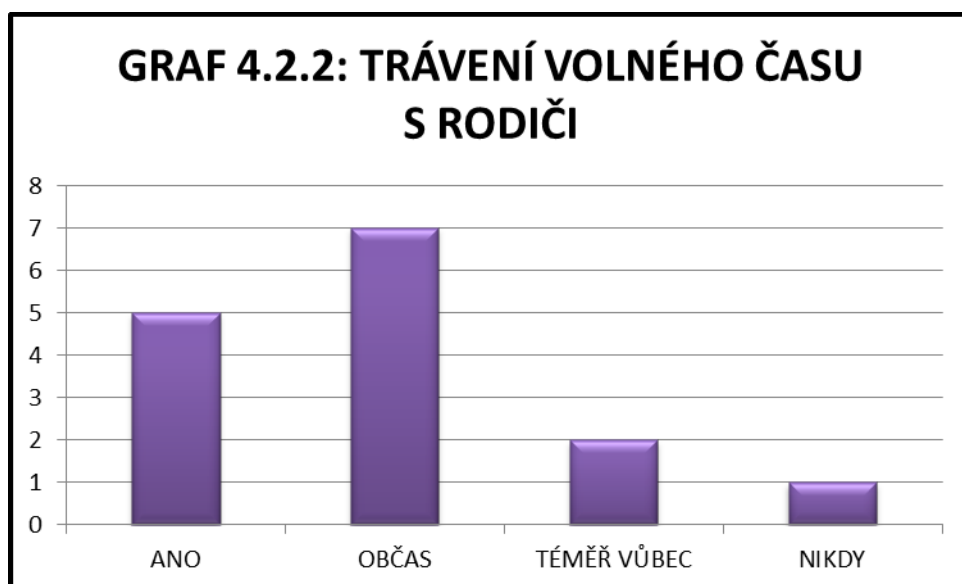
4.2 Dětský domov se školou Šindlovy Dvory – Děti

V DDS Šindlovy Dvory bylo v období 21. března – 8. dubna 2011 celkem 22 dětí, z toho v době zadání dotazníků, byly 4 děti na útěku, jedno dítě bylo v Praze na rediagnostice, další doma kvůli stání soudu a jedno z dětí se nevrátilo kvůli nemoci z víkendového pobytu u rodičů. Dotazník mi tedy vyplnilo celkem 15 dětí, 14 chlapců a jedna dívka.

- Respondenti byli ve věku 14 – 16 let. Jejich průměrný věk byl 15 let.
- Z následujícího grafu můžeme vyčíst, kde bydlely děti před pobytem v DDS Šindlovy Dvory:

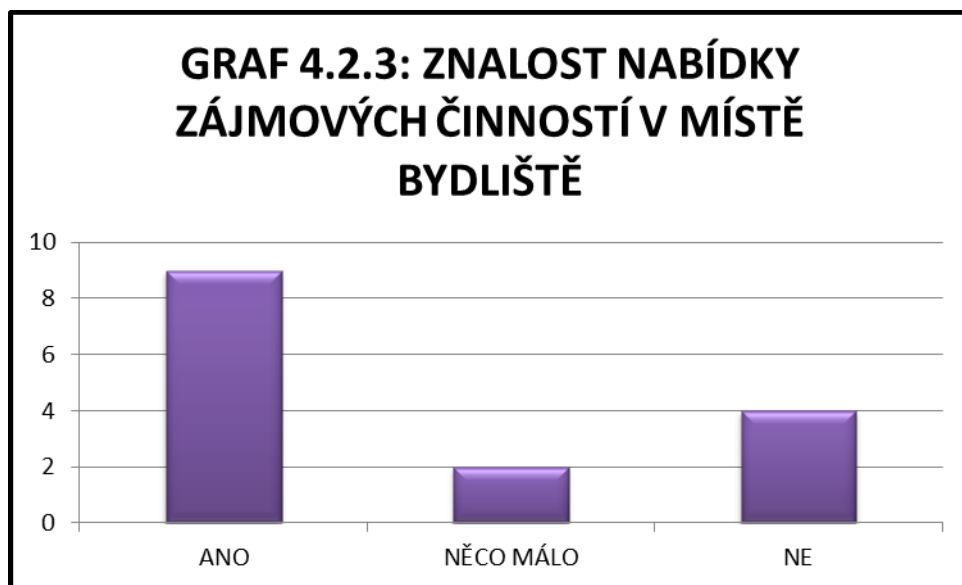
- Délka pobytu dětí v DDŠ Šindlovy Dvory je rozmanitá: 5 dní, 14 dní, 2 měsíce, 3 měsíce, 4 měsíce, 2 x 5 měsíců, 6 měsíců, 3 roky, 12 měsíců, 13 měsíců, 16 měsíců, 2 roky, 3 roky a 1 x neuvedeno.
- V jedné otázce jsem se dětí z DDŠ Šindlovy Dvory ptala také na to, zda trávily volný čas také s rodiči. Odpovědi viz Graf 4.2.2: Trávení volného času s rodiči.

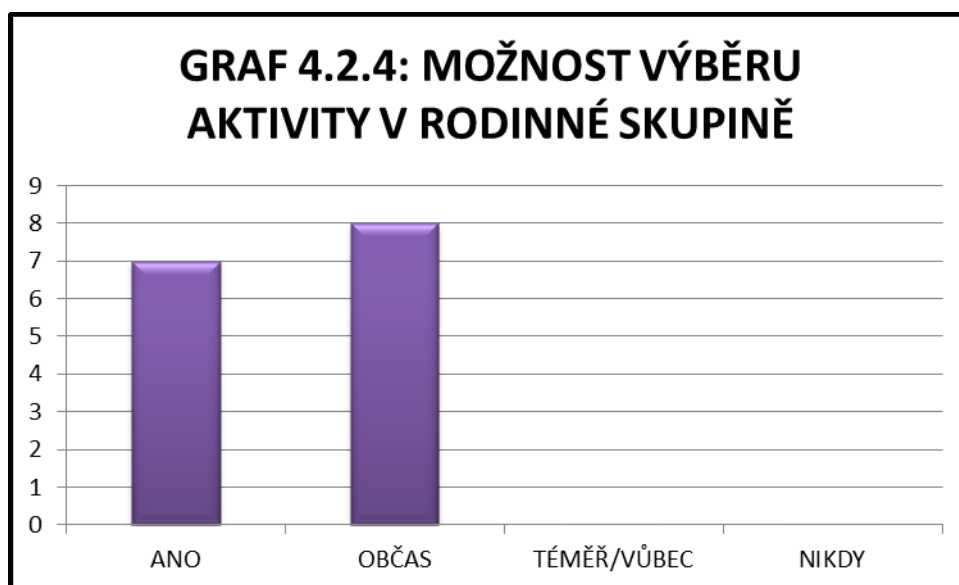
- Děti z DDŠ Šindlovy Dvory také uváděly činnosti, které jim přinášely radost v domácím prostředí, před odchodem do zařízení. Mimo jiné se v odpovědích

objevuje vaření, kreslení grafitů, poker, šachy, PC, jízda na kole, fotbal, basketbal, pomáhání v domácnosti, ale také chození po venku, posezení v hospodě, diskotéky, kouření, dokonce “hulení“ a „balení holek“.

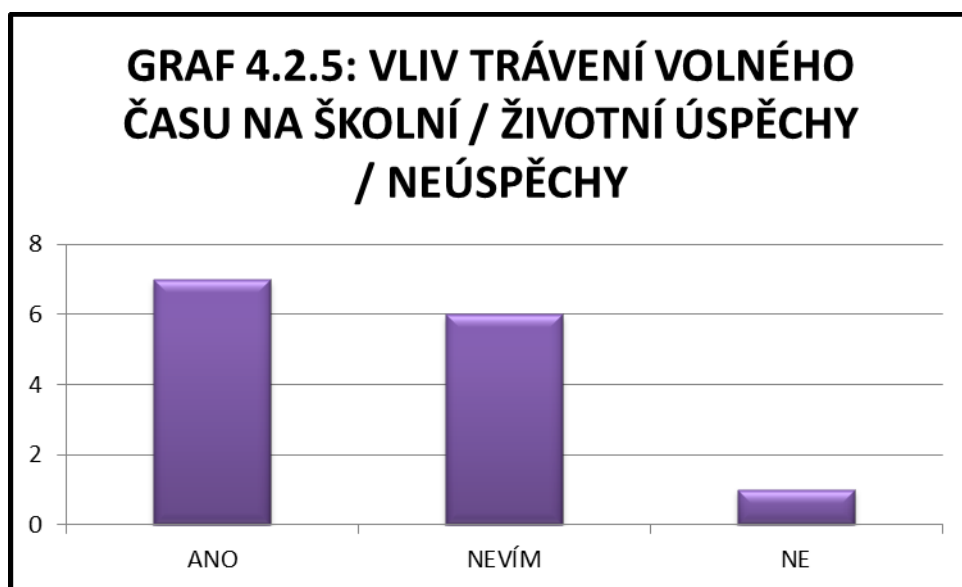
- 9 z 15 dětí z DDŠ Šindlovy Dvory uvedlo, že jim rodiče nabídli, aby docházeli na zájmový kroužek. Do zájmové činnosti se děti snažila, dle odpovědí respondentů, zapojit škola také v 9 případech. Z toho 7 dětí uvedlo současně, že se je do zájmové činnosti snažili zapojit jak rodiče, tak škola. 4 děti se, dle jejich odpovědí, nesnažil zapojit do zájmové činnosti nikdo.
- Na otázku, zda děti z DDŠ Šindlovy Dvory v domácím prostředí navštěvovaly nějaký zájmový kroužek, jich odpovědělo kladně celkem 6. Jednalo se o kroužek hasičský, vytváření webových stránek, modelářský kroužek, rybaření, fotbal a plavání.
- Také mě zajímalo, zda děti před příchodem do DDŠ Šindlovy Dvory stály o docházení do nějakého zájmového kroužku, ale z nějakého důvodu jim to nebylo umožněno. O kroužek nestálo 11 dětí, naopak chtěly docházet, ale nemohly, 4 děti. Proč se kroužku nemohly účastnit, neodpovědělo ani jedno z nich.
- V následujícím grafu můžeme zjistit, zda děti z DDŠ Šindlovy Dvory věděly o nabídce zájmových činností v místě bydliště:

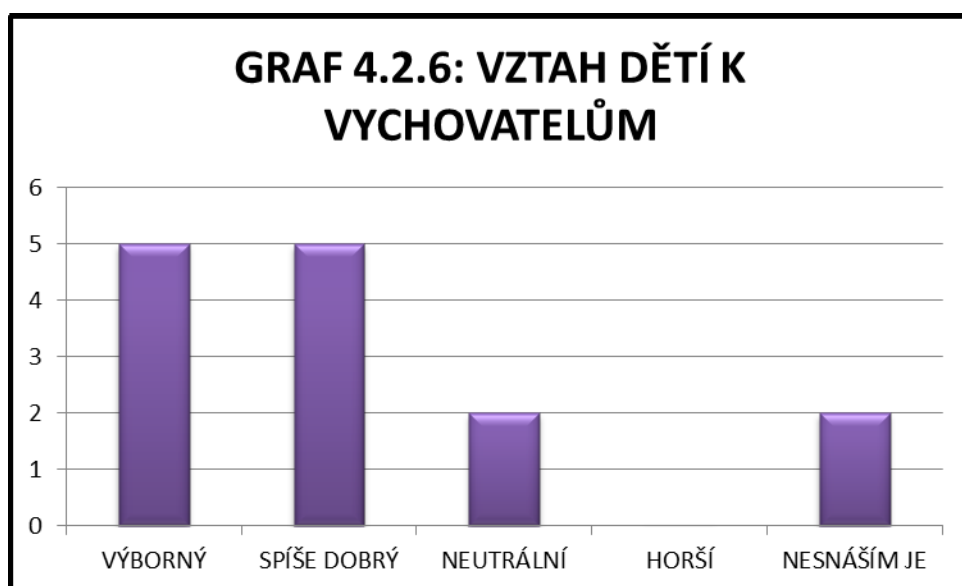
- Kdyby neodpovídalo každé dítě z DDŠ Šindlovy Dvory samo za sebe, ale odpovídaly by všichni dohromady, byla by snad nabídka zájmových činností ze strany vychovatelů ve všední dny kompletní. Celkem 10x děti uvedly, že jim vychovatelé po škole nabízejí hrát fotbal. Obecně napsaly celkem 3x sport, konkrétně pak např. in – line bruslení, nohejbal, stolní tenis, kola, box, hokejbal, florbal, atd. Mezi další činnosti nabízené vychovateli patří, dle dětí, volné vycházky, PC, TV, nakupování, modelářství a cannisterapie.
- O víkendech / prázdninách se nabídka zájmových činností pro děti v DDŠ Šindlovy Dvory rozšíří o výlety, zájmové pobyty, pobyty mimo DDŠ, úklid a práci.
- V Grafu 4.2.4: Možnost výběru aktivity v rodinné skupině se opakují odpovědi ano a občas.

- 5 dětem z DDŠ Šindlovy Dvory se již stalo, že se nemohly účastnit volnočasové aktivity (v DDŠ), a to jako za trest (kvůli marihuaně, neuklizenému pokoji, špatnému chování).
- 5 dětí z DDŠ Šindlovy Dvory dochází na kroužek mimo zařízení. Jedná se o fotbal, cannisterapii a hipoterapii, plavání. Ze zbylých respondentů by chtělo docházet na volnočasové aktivity mimo DDŠ 6 dětí. Uvedly, že by je lákala kapuera, fotbal, rybaření a hasiči, basketbal a hip hop tance.
- V jedné z otázek jsem se děti z DDŠ Šindlovy Dvory ptala, zda vědí, kam půjdou na střední školu. Většina, konkrétně 12 dětí, má představu o svém dalším vzdělávání. Uvedly řemesla jako tesař, cukrář, pomocník kuchaře, automechanik, zedník, truhlář a kuchař – číšník.
- Téměř vyrovnaně vyplnily děti z DDŠ Šindlovy Dvory odpovědi na otázku, zda by uvítaly větší praktické zapojení do chodu DDŠ. 7 jich odpovědělo kladně, 8 by se více manuálně do chodu zařízení zapojit nechtělo.
- Jestli si děti z DDŠ Šindlovy Dvory myslí, zda má trávení volného času vliv na jejich životní úspěchy či neúspěchy, najdeme v Grafu 4.2.5: Vliv trávení volného času na školní / životní úspěchy / neúspěchy:

- Vztah dětí k vychovatelům rodinných skupin je znázorněn v Grafu 4.2.6: Vztah dětí k vychovatelům.

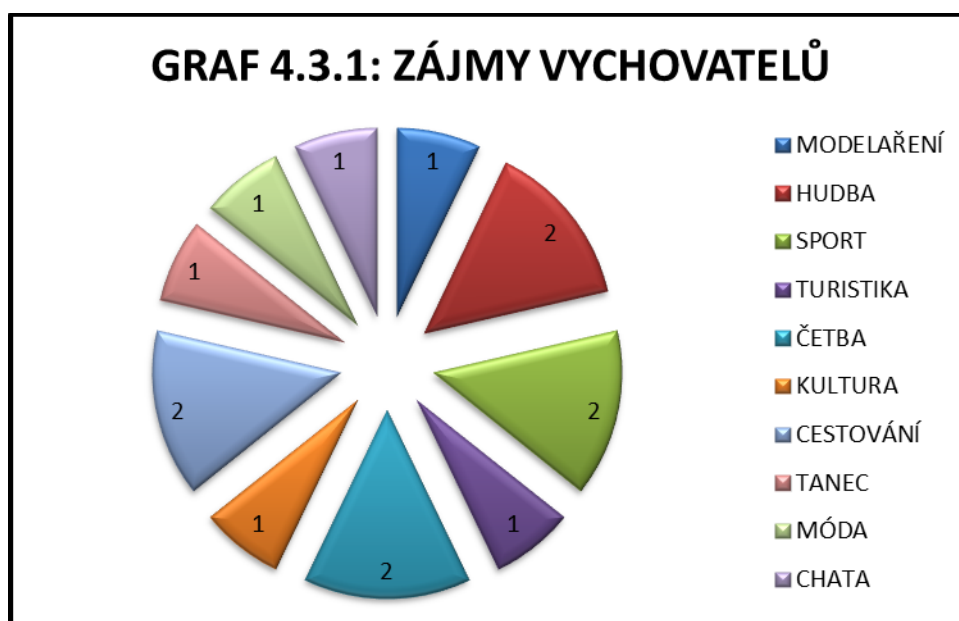

4.3 Dětský diagnostický ústav Homole – Vychovatelé

Z dětského diagnostického ústavu Homole (dále jako DDÚ Homole) mi dotazník vyplnilo 6 vychovatelů, starajících se o volnočasové aktivity dětí

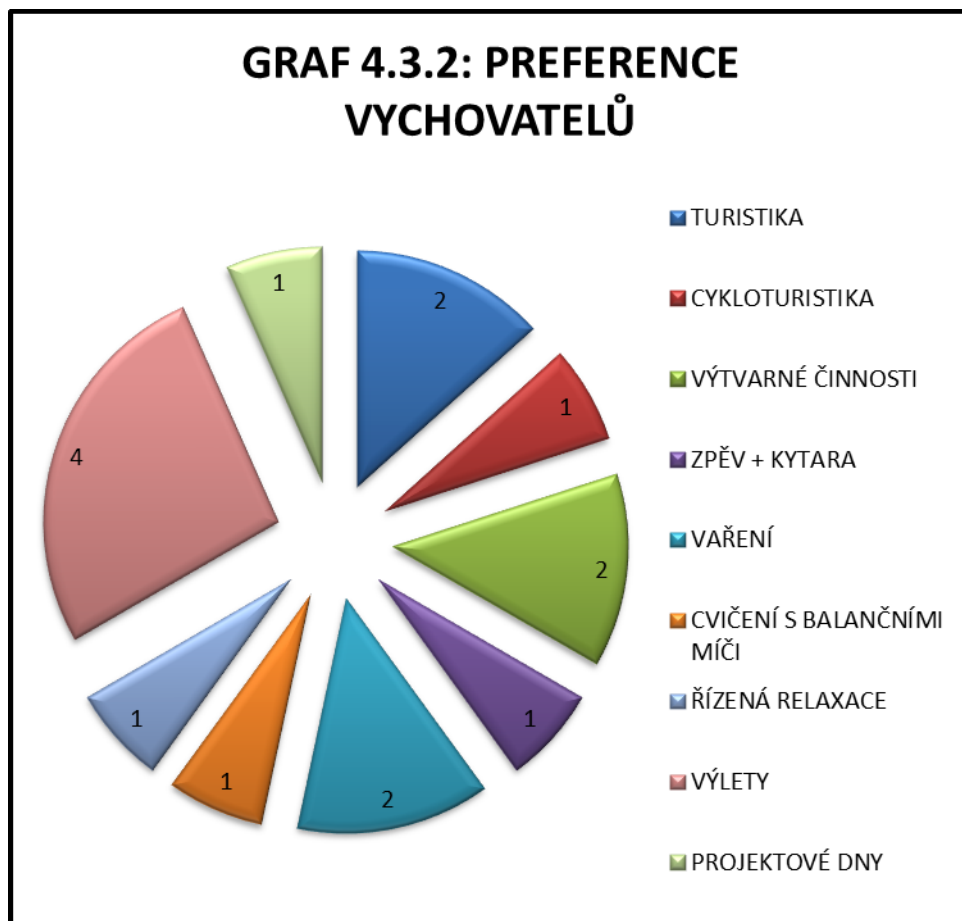
s rozhodnutím soudu o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy, a pro preventivně výchovnou péči.

- Ve výchovných skupinách DDÚ Homole se na volnočasových aktivitách podílí 6 vychovatelů, z nichž 5 je ženského pohlaví.
- Jeden vychovatel – žena, neudala svůj věk. Zbylých 5 vychovatelů udalo věk: 25, 39, 47, 48 a 49 let.
- Všichni vychovatelé DDÚ Homole mají vysokoškolské speciálně pedagogické vzdělání.
- Zájmy vychovatelů DDÚ Homole jsou rozmanité, což lze vidět v Grafu 4.3.1: Zájmy vychovatelů:

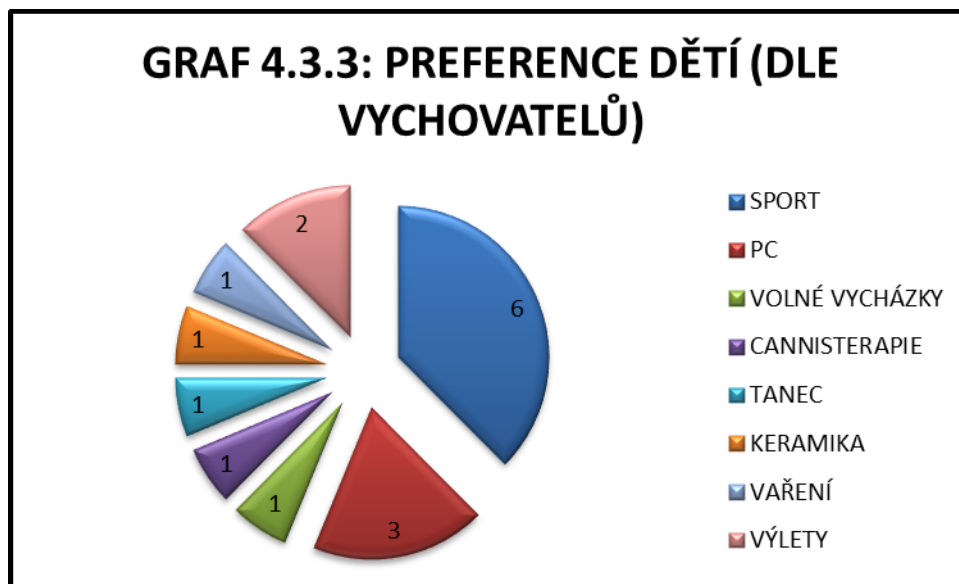
- Z dotazníků mi vyplynulo, že zájmové kroužky, čímž myslím pravidelně provozovanou zájmovou činnost, vedou 2 z 6 vychovatelů. Realitou však je, že v současné době jsou zájmové kroužky jako takové v DDÚ Homole zrušeny, o čemž mne písemně (do dotazníku) a následně také ústně informoval jeden z vychovatelů DDÚ Homole.

- Dále mě zajímalo, jakým způsobem nejraději tráví vychovatelé DDÚ Homole čas s dětmi ve výchovných skupinách, viz Graf 4.3.2: Preference vychovatelů:

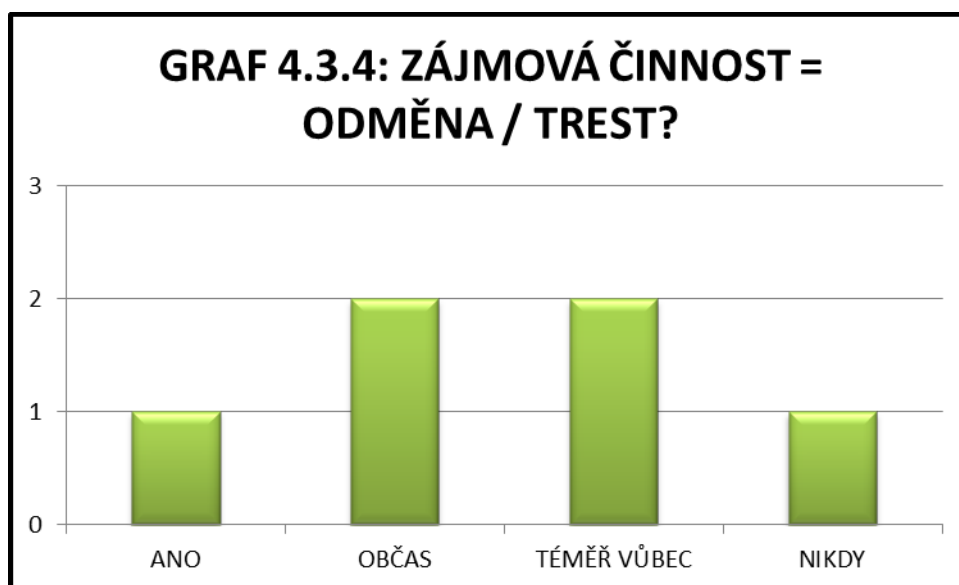

- Vychovatelé se neshodli v názoru na vyloženě nevhodnou zájmovou činnost pro děti z DDÚ Homole. 3 z vychovatelů se domnívají, že takováto činnost neexistuje, 3 jsou opačného názoru a uvádějí jako příklad bojové sporty, střelbu a adrenalinové sporty. Jeden z vychovatelů dodává, že v DDÚ Homole probíhá kroužek boxu, s jehož uskutečňováním tedy nesouhlasí, což i uvádí jako zájmovou činnost, která se v DDÚ Homole neosvědčila. Jeden z vychovatelů neodpověděl, zda považuje nějakou zájmovou činnost za neosvědčenou (v rámci DDÚ Homole). 4 vychovatelé nevědí o neosvědčené zájmové činnosti v DDÚ Homole.

- Z Grafu 4.3.3: Preference dětí (dle vychovatelů) lze vyčíst, o čem se vychovatelé domnívají, že děti z DDÚ Homole nejvíce baví:

- Činnosti uvedené v předchozím grafu dětem z DDÚ Homole, dle vychovatelů, přinášejí: poznání vlastních schopností, relaxaci, zábavu, odreagování, úspěch, obohacení, příjemný prožitek, celkové uklidnění, zlepšení nálady, porozumění, pocit bezpečí, fyzickou zdatnost, komunikativnost, rozvoj obratnosti, myšlení, paměti, upevnění jemné i hrubé motoriky, individuální kontakt s vychovatelem, získání nových dovedností a zjištění, že volný čas lze trávit smysluplně.
- Zda vychovatelé DDÚ Homole užívají zájmové činnosti také jako odměn a trestů, odpověděli rozmanitě:

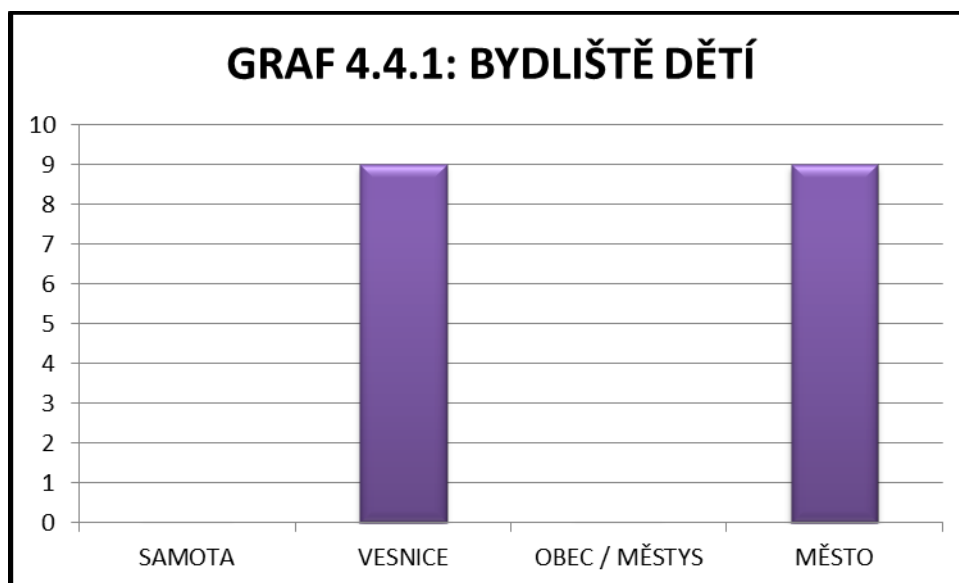
- Více jednoznačně si vychovatelé DDÚ Homole stáli za podporou navštěvování kroužků mimo zařízení. Nesouhlasil pouze jeden vychovatel, který uvádí, že doposud touto cestou nebyly realizovány žádné kroužky. Ti, co by navštěvování kroužků podporovali, svou odpověď zdůvodnili tím, že je třeba děti seznamovat s novým prostředím, rozšířit jim obzory, dovolit jim rozšíření svých známých a udržení kontaktu s vrstevníky, a dále rozvíjet děti v tom, co je baví.
- Zajímalo mě, jakou činnost vychovatelé DDÚ Homole volí o víkendech. Mezi odpověďmi bylo např. turistika a cyklistika, výtvarná výchova, projektové dny, kulturní akce, výlety, sporty, vaření, práce na zahradě, atd.
- V období prázdnin vidí přínosnost zájmových činností v DDÚ Homole všech 6 vychovatelů.
- Stejný počet, tedy 100 % vychovatelů DDÚ Homole si myslí, že jim zájmová činnost pomáhá budovat vztah s dětmi.
- Dle odpovědí jsou všichni vychovatelé DDÚ Homole aktivními účastníky zájmové činnosti pro děti.

- A nakolik si myslí vychovatelé DDÚ Homole, že mají vliv nabité dovednosti a vědomosti ze zájmové činnosti na volbu profesní přípravy? Jeden z vychovatelů se domnívá, že v rámci diagnostického pobytu je tento vliv malý, popř. žádný. Jiný vychovatel bere zájmovou činnost ve vztahu k profesi jako okraj, čili tento vliv není zásadní. Jiný vychovatel naopak uvádí, že zájmová činnost má na volbu profesní přípravy vliv zásadní, a to z důvodu nabytých dovedností, zkušeností celkově. Stejného názoru, jsou i zbylí vychovatelé.

4.4 Dětský diagnostický ústav Homole – Děti

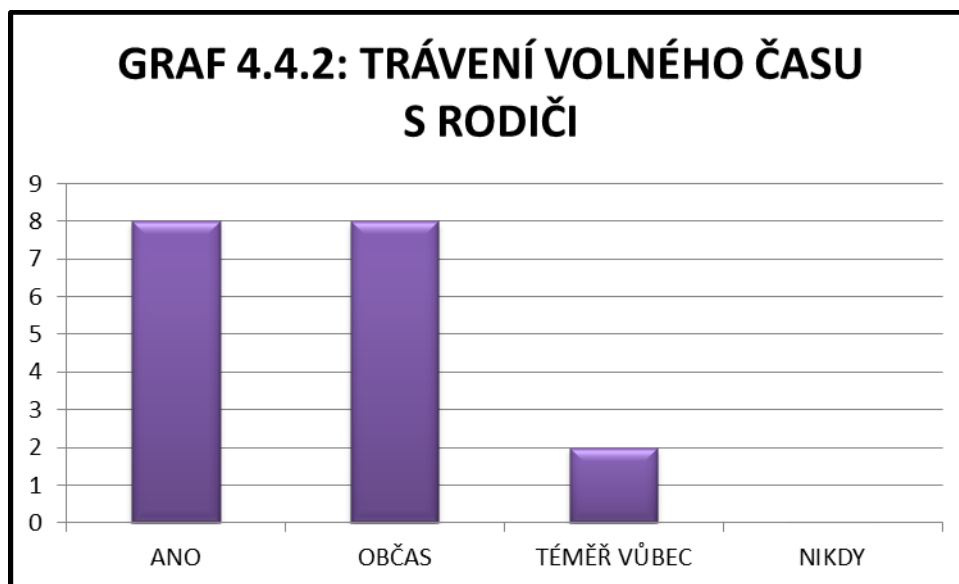
V době zadání (duben 2011) mi dotazník v Dětském diagnostickém ústavu Homole vyplnilo 18 dětí, celkem 8 dívek a 10 chlapců.

- Respondenti byli ve věku 11 – 16 let. Jejich průměrný věk byl 14 let.
- V Grafu 4.4.1: Bydliště dětí je znázorněno, odkud děti pochází:

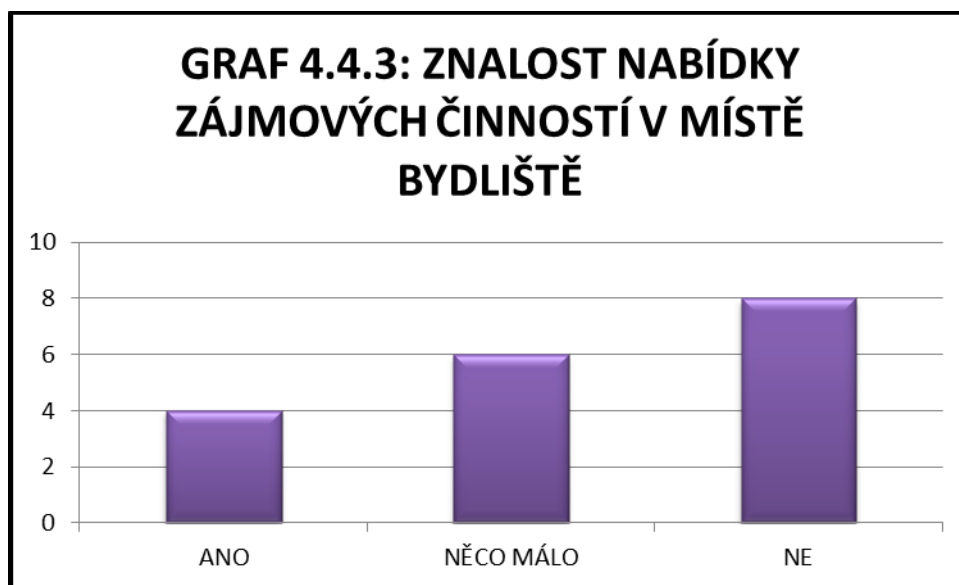
- Délka pobytu v DDÚ Homole je specifická. Děti uvedly, že jsou v zařízení: 1 den, 4 dny, 6 dní (přičemž je zde toto dítě již podruhé; předtím zde bylo 2 měsíce), 3 uvedly, že jsou zde 14 dní, potom 15 dní, 16 dní, 20 dní, 3 týdny, 30 dní, necelý měsíc, měsíc, přes měsíc, 2 měsíce. Tři respondenti neodpověděli.

- Dle odpovědí dětí z DDÚ Homole vyplývá, že volný čas s nimi rodiče trávili v 8 případech. V Grafu 4.4.2: Trávení volného času s rodiči jsou znázorněny i ostatní odpovědi:

- Zajímalo mě, jaké činnosti dětem z DDÚ Homole přinášely v domácím prostředí radost. Tři respondeti neodpověděli. Z nich jeden uvádí, že z domácího prostředí si příliš nepamatuje a je pro něj domovem dětský domov. V odpovědích dalších dětí se 3x opakovala odpověď PC a 2 žádná činnost. Dále děti uvedly, že je „doma“ bavilo sledování TV, rybolov, pejsek, rodinné chvíle bez hádek, čas strávený s mamkou a se psem, poslouchání hudby, hry na Play Station 2, výlet, úklid, kamarádi, běh.
- 13 z 18 dětí z DDÚ Homole uvedlo, že jim rodiče nabídli, aby se účastnily nějaké zájmové činnosti. Dle dětí se je v 6 případech do zájmové činnosti nesnažila zapojit škola. Pouze jedno dítě se nesnažilo zapojit rodiče a současně ani škola. 3 dětem nenabídli zájmovou činnost rodiče ale škola. U 8 respondentů nabídla zájmovou činnost škola i rodiče, z toho polovina dětí na zájmovou činnost docházela. Jednalo se o hokej, rybaření, kreslení, malování.

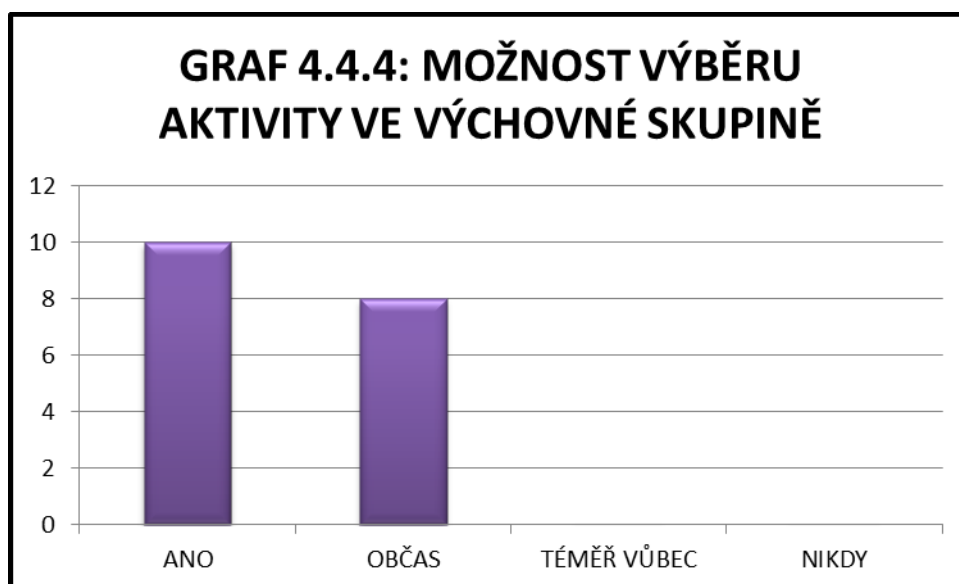
- Z 18 dětí z DDÚ Homole v místě bydliště navštěvovalo zájmovou činnost celkem 9 dětí, tedy polovina respondentů. Jednalo se o činnost uvedenou výše a dále pak Skaut a modelářství, atletika, fotbal, zdravotnický kroužek, tanec a fotbal.
- V návaznosti na předchozí otázky mě také zajímalo, zda děti z DDÚ Homole měly zájem o účast na nějaké zájmové aktivitě. 12 dětí, dle odpovědí, zájem mělo, proč se aktivit neúčastnily, vysvětlit převážně nedokázaly. 3 z daných dětí neodpověděly vůbec, jeden respondent napsal, že tedy vlastně nikam chodit nechtěl, další nevěděl, jinému to přišlo nevhod, neměl čas, na danou aktivitu chodily samé malé děti, jeden z respondentů chtěl chodit na balet, ale prý na to byl moc starý, jinému dělalo starost, že by si něco udělal.
- V Grafu 4.4.3: Znalost nabídky zájmových činností v místě bydliště se dozvíme, jaký měly v tomto směru přehled děti z DDÚ Homole:

- Zajímalo mě, jak dají děti z DDÚ Homole dohromady nabídku činností ze strany vychovatelů ve všední dny. Celkem 7x se opakoval sport – sportovní aktivity, celkem početnou odpovědí bylo „nevím“ (5x). 4 respondenti uvedli práci na PC (hry, internet, ...), po 3 odpovědích se opakovaly deskové hry a volné vycházky.

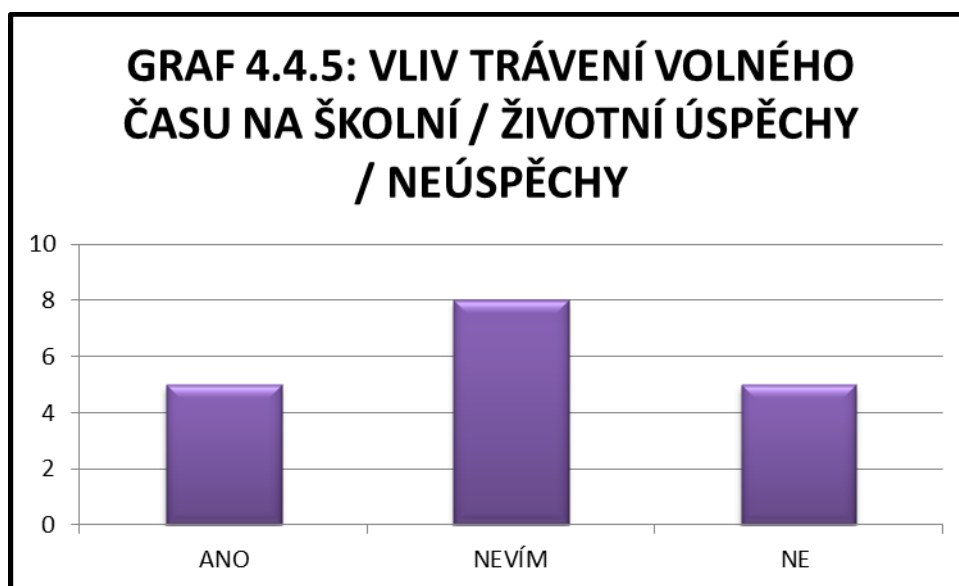
Dvě děti z DDÚ Homole napsaly, že po škole mohou chodit s vychovatelky na vycházky. Dále vždy jedenkrát děti vypsaly výtvarnou činnost, úklid, „klubovnu“ a modelování.

- O prázdninách a víkendech předchozí nabídku činností děti z DDÚ Homole rozšířily o výlety a sledování TV.
- V další otázce děti z DDÚ Homole odpovídaly, zda mohou ovlivnit, čemu se budou ve volném čase věnovat (viz Graf 4.4.4: Možnost výběru aktivity ve výchovné skupině):

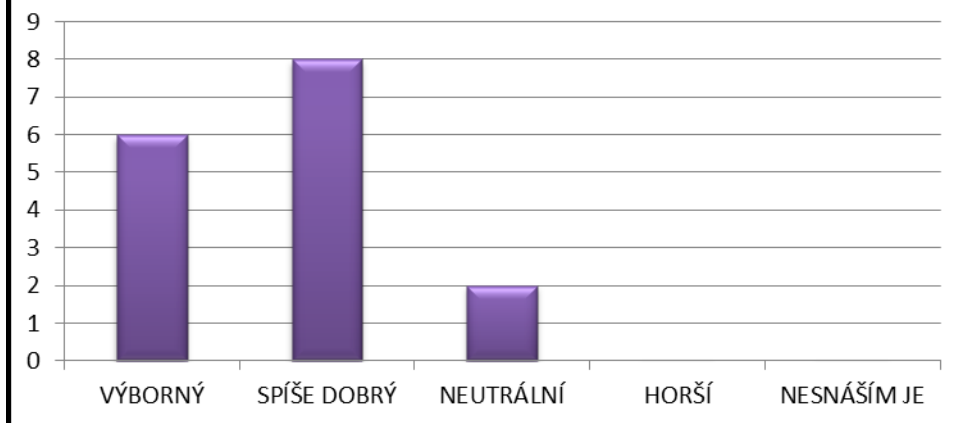
- 4 dětem z 18 se v DDÚ Homole stalo, že se nemohly zúčastnit zájmové aktivity. Důvodem bylo přijetí nového dítěte do DDÚ, „podvod s oblečením“ (i samo dítě mělo tento důvod v uvozovkách) a další důvody uvedeny nebyly.
- Na zájmový kroužek dochází mimo DDÚ Homole celkem 4 děti. 3 dochází na tréninky boxu, jedno z dětí chodí na „sportovky“. Zbylé děti o docházení na kroužek mimo DDÚ zájem nemají, až na jedno, které by se chtělo účastnit nějakých aktivit se zvířaty.

- Děti z DDÚ Homole mi odpovídaly také na otázku, zda vědí, jakým směrem se bude ubírat jejich příprava na budoucí povolání. 8 dětí představu má, 6 nikoliv, 4 respondenti se nevyjádřili. Ti, co vědí, jakým způsobem pokračovat v profesní přípravě, uváděli tato povolání: kuchař – číšník, autolakýrník, střední škola hotelová, ošetřovatelka, kadeřnice, automechanik, prodavač smíšeného zboží, elektrotechnik, pokrývač.
- 11 z 18 dětí z DDÚ Homole by se, dle jejich odpovědí, chtělo více zapojit do praktického chodu DDÚ (drobné opravy, práce na zahradě, pěstování květin, ovoce a zeleniny, příprava pokrmů, domácí práce, atp.).
- Dále mě zajímal názor dětí z DDÚ Homole na to, zda má trávení volného času vliv na jejich školní / životní úspěchy. Odpovědi jsou k nalezení v Grafu 4.4.5: Vliv trávení volného času na školní / životní úspěchy / neúspěchy:

- V Grafu 4.4.6: Vztah dětí k vychovatelům je znázorněn již zmíněný vztah dětí z DDÚ Homole k vychovatelům výchovných skupin:

**GRAF 4.4.6: VZTAH DĚTÍ K
VYCHOVATELŮM**

5. Diskuze

Výrazným posláním mé práce bylo zjistit význam, čili přínosnost, zájmových činností. Dle Hájka⁶⁵ zájmová činnost vhodně podněcuje, podporuje a rozvíjí samostatnost, tvořivost, zdravou společenskou aktivitu. Zájmová činnost tvoří kladné city k různým činnostem a celoživotnímu vzdělávání, což pak ovlivňuje volbu profese a flexibilitu v životě. Pedagogické vedení zájmové činnosti od útlého věku vytváří v člověku návyk, který si s sebou nese do dospělosti, a to účelné využití volného času. Zjistila jsem, že si produktivní vazbu zájmové činnosti a životních úspěchů či neúspěchů uvědomuje 46, 7 % dotazovaných dětí z DDŠ Šindlovy Dvory (7 z 15) a cca 27, 8 % (5 z 18 dotazovaných) dětí z DDÚ Homole. Odpovědi jistě ovlivňoval i věk respondentů. V DDŠ Šindlovy Dvory byl věkový průměr dětí 15 let a v DDÚ Homole 14 let. V DDŠ Šindlovy Dvory mají v současné době 12 dětí, které zařízení opustí z důvodu ukončení povinné školní docházky, a které si tento vztah mohou lépe uvědomovat.

Jaká činnost přináší radost dětem z DDŠ Šindlovy Dvory a DDÚ Homole? Z dotazníků mi vyplynulo, že děti z DDŠ Šindlovy Dvory preferují: fotbal, florbal, basketbal, plavání, tanec, sport obecně, dobrovolné hasiče, malování grafitů, rybaření, auta, motorky, opačné pohlaví, práce se dřevem, PC, hru na kytaru. Dvakrát se objevila odpověď „nic“. Domnívám se, že ji mohla způsobit špatná představa dítěte o využití volného času, dále „nic“ jako útěk od reality, chvilky odpočinku, a také možná neochota se o tyto informace podělit. Jedno z dětí uvedlo jako činnost „hulení trávy“. Děti z DDÚ Homole uváděly jako své koníčky tyto činnosti: fotbal, box, streetball, atletika, hokej, jízda na kole, skateboard, tanec, sport obecně, rybaření, poslouchání hudby, koně, jízda na kole, hra na baskytaru, uklízení, četba, auta. Celkem 5 x nebyla tato otázka vyplněna. Odpovědi jsou, dle mého názoru, ovlivněny intenzivním pedagogickým působením vychovatelů na volný čas dětí a režimovým působením etopedických zařízení. Dle mé

⁶⁵ HÁJEK, Bedřich; HOFBAUER, Břetislav; PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogické ovlivňování volného času : Současné trendy*. Praha : Portál, 2008. 239 s. ISBN 978-80-7367-473-1.

praxe v DDŠ Šindlovy Dvory vím, že dětem v tomto zařízení přinášela radost také cigareta a alkohol, jak samy uváděly. Do dotazníku to ale neuvedly ani jedenkrát.

Právě také kvůli nešvarům, jako je kouření a pití alkoholu, nesouhlasili 2 vychovatelé (z 12) s docházením na volnočasové aktivity mimo výše uvedená zařízení. Domnívám se, že selhávání dětí v tomto směru je dáno předchozí výchovou a prostředím, ve kterém se dítě nacházelo. Tuto domněnku opírám o anamnézy dětí z daných zařízení. Před příchodem dětí do etopedických zařízení se málokteré z nich setkalo se smysluplnou, odborně vedenou zájmovou činností. Nebyla jim věnována potřebná pozornost a vedení, důležité mj. pro rozvoj volných vlastností. Po rozhovoru s chlapcem z DDŠ Šindlovy Dvory vím, že pro něj docházení na zájmovou činnost mimo zařízení znamená chvíli svobody, kousku času pro sebe, anonymitu, setkávání s „normálními“ lidmi. Váží si toho, že činnost může navštěvovat. I když se mu vždy nechce, málokdy aktivitu vynechá. Nezapíral mi, že si při této příležitosti také někdy „zakouřil“. V době mé praxe se pokoušel s kouřením přestat. Myslím si, že sklon k cigaretám a alkoholu mají tyto děti takhle brzy proto, aby se přiblížily dospělým – byly v dětském věku výjimeční. Volí tuto cestu, protože uspokojení v tomto směru nepřichází přístupem rodičů ani naplněním ve vhodném trávení volného času.

Co dětem přinášelo radost před příchodem do etopedických zařízení? Na to mi v DDŠ Šindlovy Dvory neodpovědělo jedno dítě. Pět z dětí uvedlo příklady negativních, neproduktivních a nesmyslných činností, jako např. kouření cigaret, „hulení trávy“, hra karet o peníze, atp. Objevovaly se i odpovědi týkající se úklidu domácnosti, péče o sourozence, pomoci některému z rodičů, atd. Tyto děti, dle mého názoru, přišly do kontaktu s volnočasovými aktivitami a pozorností dospělého až v etopedických zařízeních. Polovina dětí uvedla konkrétní činnosti jako třeba basketbal, plavání, kreslení grafitů, atd. U odpovědí dětí z DDÚ Homole jsem postřehla navzájem podobné formulace týkající se právě toho, co jim přináší radost v současné době. Věděly, co by měly napsat, odpovědi byly obecné. Rozdíl u dětí v DDŠ Šindlovy Dvory je v tom, že jim věnována dlouhodobější péče tohoto typu (zájmová činnost), proto mají lepší představu o smysluplném využívání volného času. Děti v DDÚ Homole uvádějí, že se

před příchodem do tohoto zařízení rády věnovaly např.: PC, TV, uklízení, výlety. Sportovní činnost byla uvedena pouze jedna, a to běh. Polovina dotazovaných dětí (9) z DDÚ Homole nejvíce těšilo „nic“, toulání po venku, nebo chvíle bez hádek. To mluví za vše, viz výše.

Pro práci mi byla velkou zkušeností praxe v DDŠ Šindlovy Dvory, díky které jsem získala náhled na danou problematiku „zevnitř“. Děti za mnou chodily, ptaly se, co mohou napsat, chlubil se tím, co napsaly, ... I když byly dotazníky anonymní, poznala jsem, kdo vyplňoval který dotazník. Využila jsem to v kombinaci s prostudováním anamnéz, přičemž jsem získala ucelený pohled na osobnosti těchto dětí.

Obecně si myslím, že je důležité vidět v druhém „to“ lepší. Pro tyto děti je tento přístup důležitý na cestě v resocializaci. Pokud jim nebude věřit nikdo okolo, sami si věřit také nezačnou. A bez víry v sebe na sobě nedokážou produktivně pracovat.

6. Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo zjistit, zda děti před příchodem do etopedických zařízení (Dětský domov se školou Šindlovy Dvory a Dětský diagnostický ústav Homole) navštěvovaly volnočasové aktivity. Z výzkumu mi vyplynulo, že 45,5 % dětí mělo zkušenost se zájmovou činností před příchodem do již zmiňovaných zařízení. Tuto zkušenost však mohly uvést i v případech, když do volnočasových aktivit nedocházely pravidelně, nebo jen krátce. Dotazník jsem nepostavila na zjištění délky a kvality těchto aktivit. Také si myslím, že si děti mohly v dotaznících v leccems přilepšit, aby si i ony samy sobě přišly „lepší“.

Dalším cílem je zjištění nabídky zájmových činností v DDŠ Šindlovy Dvory a DDÚ Homole. DDÚ Homole nyní nemá, až na tréninky boxu s externistou, nabídku zájmových kroužků. V DDŠ Šindlovy Dvory vychovatelé nabízejí kroužky: vaření a pečení, několik sportovních (fotbal, hokejbal, nohejbal), mladý kutil – pracovní činnosti, Edie (volnočasový program). Vychovatelé obou etopedických zařízení s dětmi podnikají činnosti rozmanitého typu, které předem i s dětmi plánují a dávají ke schválení vedoucím vychovatelům. Musejí být však také flexibilní vůči přáním a potřebám dětí, které, dle mých zkušeností, mají zájem o ovlivňování toho, co se bude dít.

Z výsledků výzkumu usuzuji, že soustavná režimová péče, opřena o zájmovou činnost, je zásadním resocializačním prostředkem u dětí (zpravidla s poruchami chování) v etopedických zařízeních (konkrétně u DDŠ Šindlovy Dvory a DDÚ Homole).

Považuji za důležité podotknout, že v tom hraje hlavní roli aktivní účast všech vychovatelů (z výše uvedených zařízení) na zájmové činnosti dětí.

7. Seznam použitých zdrojů

BITTNER, P., a kol. *Děti z ústavů! : Liga lidských práv*, 2007. 72.s. ISBN 978-80-903473-4-2.

ČÁP, J.; MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. vydání druhé. Praha : Portál, 2007. 656 s. ISBN 978-80-7367-273-7.

Česká republika. Vyhláška č. 438/2006 Sb., kterou se upravují podrobnosti výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních. In Sbíрка zákonů. 2006, 142, s. 6073-6081.

Česká republika. Vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání. In Sbíрка zákonů. 2005, 20, s. 509-511.

Česká republika. Zákon č. 109/2002 Sb. (novelizován zákonem č. 383/2005 Sb.), o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. In Sbíрка zákonů. 2002, 48, s. 2978-2991.

DDÚ, DDŠ, SVP, ZŠ a ŠJ, Homole [online]. 2011 [cit. 2011-03-16]. [Http://www.dduholmole.cz/](http://www.dduholmole.cz/). Dostupné z WWW: <http://www.dduholmole.cz/?page=kind_du>.

DUNOVSKÝ, J., a kol. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. 1.vydání. Praha : Grada Publishing, 1995. 248 s. ISBN 80-7169-192-5.

DVOŘÁK, Jakub. [Http://www.anv.cz/](http://www.anv.cz/) : *Elektronický on-line časopis provozovaný Asociací náhradní výchovy*[online]. 2007 [cit. 2011-03-15]. Aspekty náhradní výchovy. Dostupné z WWW: <http://www.anv.cz/System_nahradni_vychovy.pdf>.

ERIKSON, E.H. *Osm věků člověka*. Praha, Krajský pedagogický ústav 1968. Springer, 1983.

FISCHER, S.; ŠKODA, J. *Speciální pedagogika : Edukace a rozvoj osob se somatickým, psychickým a sociálním znevýhodněním*. 1.vydání. Praha : Triton, 2008. 205 s. ISBN 978-80-7387-014-0.

FONTANA, D. *Psychologie ve školní praxi*. 2.vydání. Praha : Portál, 2003. 383 s. ISBN 80-7178-626-8.

HÁJEK, B.; HOFBAUER, B.; PÁVKOVÁ, J.. *Pedagogické ovlivňování volného času : Současné trendy*. Praha : Portál, 2008. 239 s. ISBN 978-80-7367-473-1.

HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. 1.vydání. Praha : Portál, 2004. 173 s. ISBN 80-7178-927-5.

HUTYROVÁ, M. *Etopedie pro výchovné pracovníky : Texty k distančnímu vzdělávání v rámci kombinovaného studia*. 1.vydání. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. 45 s. ISBN 80-244-1190-3.

JEDLIČKA, R. a kol. *Děti a mládež v obtížných životních situacích : Nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. Praha: Themis, 2004, 478 str. ISBN 80-7312-038-0.

KARNSOVÁ, M. *Jak budovat dobrý vztah mezi učitelem a žákem*. 1.vydání. Praha : Portál, 1995. 151 s. ISBN 80-7178-032-4.

KOZLOVÁ, Lucie; KUBELOVÁ, Veronika. *Jak psát bakalářskou a diplomovou práci*. 2. vydání. České Budějovice : Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích Zdravotně sociální fakulta, 2009. 55 s. ISBN 978-80-7394-155-0.

LANGMEIER, J.; KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie : 2., aktualizované vydání*. dotisk 1. Praha : Grada Publishing, 2007. 368 s. ISBN 80-247-1284-9.

MATĚJČEK, Z. *Co děti nejvíc potřebují*. vydání páté. Praha : Portál, 2008. 108 s. ISBN 978-807367-504-2.

- MATĚJČEK, Z.; LANGMEIER, J. *Počátky našeho duševního života*. Praha: Panorama, 1986. 365 s.
- NAKONEČNÝ, M. *Motivace lidského chování*. dotisk. Praha : Academia, 2004. 270 s. ISBN 80-200-0592-7.
- PÁVKOVÁ, J.; a kol. *Pedagogika volného času : Teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. 1.vydání. Praha : Portál, 1999. 229 s. ISBN 80-7178-295-5.
- PÁVKOVÁ, J.; a kol. *Pedagogika volného času*. Praha: PORTÁL, 2008. ISBN 978-80-736-7423-6.
- PELIKÁN, J. *Výchova jako teoretický problém*. 1.vydání. Ostrava : Amosium servis vydavatelství neperiodických publikací, 1995. 234 s. ISBN 80-85498-27-8.
- PLAMÍNEK, J. *Tajemství motivace : Jak zařídit, aby pro vás lidé rádi pracovali*. 2., doplněné vydání. Praha : Grada Publishing, 2010. 127 s. ISBN 978-80-247-3447-7.
- RENOTIÉROVÁ, M; LUDÍKOVÁ, L; a kol. *Speciální pedagogika*. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. ISBN 80-244-1475-9.
- ROZSYPALOVÁ, M.; ČECHOVÁ, V.; MELLANOVÁ, A. *Psychologie a pedagogika I : pro střední zdravotnické školy*. 1.vydání. Praha : Informatorium, 2003. 186 s. ISBN 80-7333-014-8.
- ŘÍČAN, P. *Cesta životem*. Praha : Portál, 2004. 390 s. ISBN 80-7367-124-7.
- SLOMEK, Zdeněk. *Speciální pedagogika etopedie*. České Budějovice: ZSF JČU, 2006.
- SLOWÍK, J. *Speciální pedagogika*. 1.vydání. Praha : Grada Publishing, 2007. 160 s. ISBN 978-80-247-1733-3.
- ŠIMEK, J. *Lidské pudy a emoce*. 1.vydání. Praha : Lidové noviny, 1995. 215 s. ISBN 80-7106-121-2.

ŠPECIÁNOVÁ, Š. *Ochrana týraného a zneužívaného dítěte*. 1.vydání. Praha : Linde, 2003. 156 s. ISBN 80-86131-44-0.

VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. vydání čtvrté. Praha : Portál, 2008. 870 s. ISBN 978-80-7367-414-4.

VELEMÍNSKÝ, M.; TOMŠÍKOVÁ, Z.; KUKLA, L.; KOLÁŘOVÁ, J. *Vybrané kapitoly z pediatrie*. Vydání 6. České Budějovice : Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2009. 176 s. ISBN 978-80-7394-182-6.

Vnitřní řád, Dětský domov se školou, Šindlový Dvory 25, 370 01 České Budějovice

Základy sociologie [online]. 2007 [cit. 2011-03-15]. [Http://sociologie.topsid.com](http://sociologie.topsid.com).

Dostupné

z

WWW:

<<http://sociologie.topsid.com/index.php?war=kultura&unit=resocializace>>.

8. Klíčová slova

Dětský diagnostický ústav

Dětský domov se školou

Období pubescence

Ochranná výchova

Poruchy chování

Předběžné opatření

Ústavní výchova

Zájmová činnost

9. Přílohy

Příloha č. 1 – Dotazník pro vychovatele Dětského domova se školou Šindlovy Dvory

Jmenuji se Jaroslava Račáková a prosím Vás o vyplnění dotazníku za účelem vypracování bakalářské práce. Tento dotazník použiji pouze pro mou práci a je zcela anonymní, po vyplnění se nedostane do rukou žádného pracovníka DDŠ Šindlovy Dvory.

Při nabídce možností „správnou“ podtrhněte. Pište, prosím, čitelně. Děkuji Vám za spolupráci. ☺

1. Jste:

muž – žena.

2. Věk:

3. Co jste studoval/a / studujete?

(Vaše profesní příprava)

4. Jaké máte zájmy?

5. Proč pracuji jako vychovatel/ka v DDŠ Šindlovy Dvory?

6. Co se mi na povolání vychovatele v DDŠ Šindlovy Dvory líbí?

7. Vedete v DDŠ Šindlovy Dvory nějaký kroužek?

ano – ne

8. Pokud jste v předchozí otázce podtrhl/a ano, uveďte, který kroužek vedete:

9. Co s dětmi z DDŠ Šindlovy Dvory nejraději podnikáte?

10. Myslíte si, že je některá zájmová činnost pro děti z DDŠ Šindlovy Dvory vyložene nevhodná?

ano – ne

11. Odůvodněte svou předchozí odpověď:

(příklad, názor, ...)

12. Co můžete dětem nabídnout?

(vlastnosti, zájmy, ...)

13. Víte o nějaké zájmové činnosti, která se v DDS Šindlovy Dvory neosvědčila?

ano –ne

14. Pokud jste v předchozí otázce podtrhl/a ano, uveďte, které zájmové činnosti to byly:

15. Které zájmové činnosti, dle Vašeho názoru, děti z DDS Šindlovy Dvory nejvíce baví?

16. Co tyto činnosti dětem přinášejí, v čem jim mohou pomoci?

(viz předchozí odpověď)

17. V čem si myslíte, že můžete jít dětem příkladem?

18. Považujete zájmovou činnost za vhodný převýchovný prostředek?

19. Jakému typu zájmových činností dáváte u dětí z DDS Šindlovy Dvory přednost a proč?

20. Používáte zájmovou činnost jako odměnu / trest?

ano – občas – téměř vůbec – nikdy

21. Podporujete děti v navštěvování kroužků mimo zařízení DDS Šindlovy Dvory (Vy osobně)?

ano – ne

22. Odůvodněte svou předchozí odpověď:

23. Co bývá náplní zájmové činnosti o víkendech?

24. Vidíte přínosnost zájmové činnosti v období prázdnin?

ano – občas – téměř vůbec – nikdy

25. Myslíte si, že Vám zájmová činnost pomáhá v budování vztahu s dítětem?

ano – ne

26. *Jste aktivním účastníkem zájmové činnosti v DDŠ Šindlovy Dvory?*

ano – občas – téměř vůbec – nikdy

27. *Považujete systém zájmové činnosti ve vašem zařízení za propracovaný / dobrý?*

ano – ne

28. *Navrhl/a byste změny v systému zájmové činnosti ve vašem zařízení?*

ano – ne

29. *Pokud jste v předchozí otázce podtrhl/a ano, odpověď zdivodněte:*

30. *Nakolik si myslíte, že mají vliv nabitě dovednosti a vědomosti ze zájmové činnosti na volbu profesní přípravy?*

Příloha č. 2 – Dotazník pro děti z Dětského domova se školou Šindlovy Dvory

Jmenuji se Jaroslava Račáková a prosím Tě o vyplnění dotazníku za účelem vypracování bakalářské práce. Tento dotazník použiji pouze pro mou práci a je zcela anonymní, po vyplnění se nedostane do rukou žádného pracovníka DDŠ Šindlovy Dvory.

Při nabídce možností „správnou“ podtrhni. Piš, prosím, čitelně. Odpovídej pravdivě. Děkuji Ti za spolupráci. ☺

1. Jsi:

muž – žena.

2. Věk:

3. Místo bydliště:

samota – vesnice – obec/městys – město

4. Jak dlouho jsi již v Dětském domově se školou v Šindlových Dvorech?

5. Trávil/a jsi „doma“ volný čas s rodiči?

ano – občas – téměř vůbec – nikdy

6. Jaká činnost Tě „doma“ nejvíce bavila, přinášela Ti radost?

7. Nabídl Ti někdy rodiče, abys docházel/a na nějaký kroužek?

ano – ne

8. Snažili se Tě do zájmového kroužku zapojit ve škole?

ano – ne

9. Navštěvoval/a jsi „doma“ nějaký zájmový kroužek?

ano – ne

10. Pokud jsi v předchozí otázce podtrhl/a ano, uveď, který zájmový kroužek jsi navštěvoval/a:

11. Chtěl/a jsi se „doma“ účastnit nějaké zájmové aktivity?

ano – ne

12. Pokud jsi v předchozí otázce podtrhl/a ano, odpověz, které zájmové aktivity a proč ses jí nemohl/a účastnit?

13. Věděl/a jsi o nabídce zájmových činností v místě bydliště?

ano – něco málo – ne

14. Vyjmenuj činnosti, které můžeš realizovat v rámci DDŠ Šindlovy Dvory s vychovatelem po škole (co Ti nabízí):

15. Vyjmenuj činnosti, které můžeš realizovat v rámci DDŠ Šindlovy Dvory s vychovatelem o víkendech / prázdninách (co Ti nabízí):

16. Můžeš / můžete (v rodinné skupině) si v DDŠ Šindlovy Dvory vybrat, čemu se budete o volném čase věnovat?

ano – občas – téměř vůbec – nikdy

17. Stalo se, že jsi měl/a zakázáno účastnit se volnočasové aktivity?

ano – ne

18. Pokud jsi v předchozí otázce podtrhl/a ano, popiš, proč k tomu došlo:

19. Docházíš na nějaký kroužek mimo DDŠ Šindlovy Dvory?

ano – ne

20. Pokud jsi v předchozí otázce podtrhl/a ano, uveď, na které kroužky docházíš:

21. Pokud jsi v otázce číslo 18. podtrhl/a ne, odpověz, zda je nějaký kroužek mimo DDŠ Šindlovy Dvory, do kterého bys chtěl/a docházet? (ano - jaký? / ne)

22. Víš, na jakou střední školu půjdeš?

ano – ne

23. Pokud jsi v předchozí otázce podtrhl/a ano, uveď učební obor, na který se hlásíš / budeš hlásit:

24. Čím jsi chtěl/a být, když jsi byl/a mladší (první stupeň ZŠ)?

25. *Uvítal/a bys, kdyby jsi se v DDŠ Šindlovy Dvory mohl/a prakticky zapojit více do chodu zařízení? (např. drobné opravy, práce na zahradě, pěstování květin, ovoce a zeleniny, příprava pokrmů, domácí práce, atd.)*

ano - ne

26. *Myslíš si, že trávení volného času může mít vliv na Tvé školní či životní úspěchy / neúspěchy?*

ano – nevím, nepřemýšlel/a jsem o tom – ne

27. *Jaký máš vztah k vychovatelům Tvé rodinné skupiny?*

výborný – spíše dobrý – neutrální – horší – nesnáším je

28. *Co je Tvůj „koníček“?*

29. *Trávíš volný čas raději sám / sama?*

ano – ne

30. *Pokud jsi v předchozí otázce podtrhl/a ne, uveď s kým (kamarád, rodič, sourozenec,...) volný čas rád trávíš:*

Příloha č. 3 – Dotazník pro vychovatele Dětského diagnostického ústavu Homole

Jmenuji se Jaroslava Račáková a prosím Vás o vyplnění dotazníku za účelem vypracování bakalářské práce. Tento dotazník použiji pouze pro mou práci a je zcela anonymní, po vyplnění se nedostane do rukou žádného pracovníka DDÚ Homole.

Při nabídce možností „správnou“ podtrhněte. Pište, prosím, čitelně. Děkuji Vám za spolupráci. ☺

1. Jste:

muž – žena.

2. Věk:

3. Co jste studoval/a / studujete?

(Vaše profesní příprava)

4. Jaké máte zájmy?

5. Proč pracujete jako vychovatel/ka v DDÚ Homole?

6. Co se Vám na povolání vychovatele v DDÚ Homole líbí?

7. Vedete v DDÚ Homole nějaký kroužek?

ano – ne

8. Pokud jste v předchozí otázce podtrhl/a ano, uveďte, který kroužek vedete:

9. Co s dětmi z DDÚ Homole nejraději podnikáte?

10. Myslíte si, že je některá zájmová činnost pro děti z DDÚ Homole vyloženě nevhodná?

ano – ne

11. Odůvodněte svou předchozí odpověď:

(příklad, názor, ...)

12. Co můžete dětem nabídnout?

(vlastnosti, zájmy, ...)

13. Víte o nějaké zájmové činnosti, která se v DDÚ Homole neosvědčila?

ano –ne

14. Pokud jste v předchozí otázce podtrhl/a ano, uveďte, které zájmové činnosti to byly:

15. Které zájmové činnosti, dle Vašeho názoru, děti z DDÚ Homole nejvíce baví?

16. Co tyto činnosti dětem přinášejí, v čem jim mohou pomoci?

(viz předchozí odpověď)

17. V čem si myslíte, že můžete jít dětem příkladem?

18. Považujete zájmovou činnost za vhodný převýchovný prostředek?

19. Jakému typu zájmových činností dáváte u dětí z DDÚ Homole přednost a proč?

20. Používáte zájmovou činnost jako odměnu / trest?

ano – občas – téměř vůbec – nikdy

21. Podporujete děti v navštěvování kroužků (např. stávajících) mimo zařízení DDÚ Homole (Vy osobně)?

ano – ne

22. Odůvodněte svou předchozí odpověď:

23. Co bývá náplní zájmové činnosti o víkendech?

24. Vidíte přínosnost zájmové činnosti v období prázdnin?

ano – občas – téměř vůbec – nikdy

25. Myslíte si, že Vám zájmová činnost pomáhá v budování vztahu s dítětem?

ano – ne

26. Jste aktivním účastníkem zájmové činnosti v DDÚ Homole?

ano – občas – téměř vůbec – nikdy

27. Považujete systém zájmové činnosti ve vašem zařízení za propracovaný / dobrý?

ano – ne

28. *Navrhl/a byste změny v systému zájmové činnosti ve vašem zařízení?*

ano – ne

29. *Pokud jste v předchozí otázce podtrhl/a ano, odpověď zdůvodněte:*

30. *Nakolik si myslíte, že mají vliv nabitě dovednosti a vědomosti ze zájmové činnosti na volbu profesní přípravy?*

Příloha č. 4 – Dotazník pro děti z Dětského diagnostického ústavu Homole

Jmenuji se Jaroslava Račáková a prosím Tě o vyplnění dotazníku za účelem vypracování bakalářské práce. Tento dotazník použiji pouze pro mou práci a je zcela anonymní, po vyplnění se nedostane do rukou žádného pracovníka DDÚ Homole.

Při nabídce možností „správnou“ podtrhni. Piš, prosím, čitelně. Odpovídej pravdivě. Děkuji Ti za spolupráci. ☺

1. Jsi:

muž – žena.

2. Věk:

3. Místo bydliště:

samota – vesnice – obec/městys – město

4. Jak dlouho jsi již v Dětském diagnostickém ústavu Homole?

5. Trávil/a jsi „doma“ volný čas s rodiči?

ano – občas – téměř vůbec – nikdy

6. Jaká činnost Tě „doma“ nejvíce bavila, přinášela Ti radost?

7. Nabídli Ti někdy rodiče, abys docházel/a na nějaký kroužek?

ano – ne

8. Snažili se Tě do zájmového kroužku zapojit ve škole?

ano – ne

9. Navštěvoval/a jsi „doma“ nějaký zájmový kroužek?

ano – ne

10. Pokud jsi v předchozí otázce podtrhl/a ano, uveď, který zájmový kroužek jsi navštěvoval/a:

11. Chtěl/a jsi se „doma“ účastnit nějaké zájmové aktivity?

ano – ne

12. *Pokud jsi v předchozí otázce podtrhl/a ano, odpověz, které zájmové aktivity a proč ses jí nemohl/a účastnit?*

13. *Věděl/a jsi o nabídce zájmových činností v místě bydliště?*

ano – něco málo – ne

14. *Vyjmenuj činnosti, které můžeš realizovat v rámci DDÚ Homole s vychovatelem po škole (co Ti nabízí):*

15. *Vyjmenuj činnosti, které můžeš realizovat v rámci DDÚ Homole s vychovatelem o víkendech / prázdninách (co Ti nabízí):*

16. *Můžeš / můžete (ve výchovné skupině) si v DDÚ Homole vybrat, čemu se budete o volném čase věnovat?*

ano – občas – téměř vůbec – nikdy

17. *Stalo se, že jsi měl/a zakázáno účastnit se volnočasové aktivity?*

ano – ne

18. *Pokud jsi v předchozí otázce podtrhl/a ano, popiš, proč k tomu došlo:*

19. *Docházíš na nějaký kroužek mimo DDÚ Homole?*

ano – ne

20. *Pokud jsi v předchozí otázce podtrhl/a ano, uveď, na které kroužky docházíš:*

21. *Pokud jsi v otázce číslo 19. podtrhl/a ne, odpověz, zda je nějaký kroužek mimo DDÚ Homole, do kterého bys chtěl/a docházet?*

(ano - jaký? / ne)

22. *Pokud navštěvuješ 1. stupeň ZŠ, pokračuj otázkou č. 24, jinak odpověz: Víš, na jakou střední školu půjdeš?*

ano – ne

23. *Pokud jsi v předchozí otázce podtrhl/a ano, uveď učební obor, na který se hlásíš / budeš hlásit:*

24. *Čím jsi chtěl/a být, když jsi byl/a na prvním stupni ZŠ?*

25. *Uvítal/a bys, kdyby jsi se v DDÚ Homole mohl/a prakticky zapojit více do chodu zařízení? (např. drobné opravy, práce na zahradě, pěstování květin, ovoce a zeleniny, příprava pokrmů, domácí práce, atd.)*

ano - ne

26. *Myslíš si, že trávení volného času může mít vliv na Tvé školní či životní úspěchy / neúspěchy?*

ano – nevím, nepřemýšlel/a jsem o tom – ne

27. *Jaký máš vztah k vychovatelům Tvé výchovné skupiny?*

výborný – spíše dobrý – neutrální – horší – nesnáším je

28. *Co je Tvůj „koníček“?*

29. *Trávíš volný čas raději sám / sama?*

ano – ne

30. *Pokud jsi v předchozí otázce podtrhl/a ne, uveď s kým (kamarád, rodič, sourozenec,...) volný čas rád trávíš:*

Příloha č. 5 – Režim dne v Dětském domově se školou Šindlovy Dvory

Pondělí – pátek (všední dny)

6:45 budíček

6:45 – 7:40 ranní činnosti (osobní hygiena, úklid, kontrola zdravotního stavu, ranní hodnocení)

7:40 – 8:00 snídaně, odchod do tříd, předání dětí učitelům ve třídě

8:00 – 13:30 vyučování

13:30 – 14:00 oběd (dozor zajišťují učitelé a vychovatelé dle rozvrhu)

14:20 – 16:00 odpolední vyučování (podle platného rozvrhu hodin)

14:00 – 14:30 hodnocení ve skupinách – učitelé

14:30 – 16:00 výchovná činnost dle týdenních plánů rodinných skupin

18:00 – 18:30 večeře

18:30 – 19:00 příprava na vyučování – mimo středy

19:00 – 20:30 úklidy dle rozpisu rodinných skupin, péče o ošacení, osobní hygiena, sledování TV, výměna ručníků, pyžam, kontrola úklidu

20:30 – 21:00 skupinové sezení, hodnocení dne, příprava na večerku

21:00 – 21:30 předání dětí, osobní volno

21:30 večerka

22:00 večerka v pátek, před dnem pracovního klidu

Volné dny (soboty, neděle, svátky, prázdniny)

9:00 – 9:45 budíček, osobní hygiena, ranní režim, hodnocení, snídaně

9:45 – 12:00 výchovná činnost dle týdenního plánu rodinné skupiny (sobota = týdenní úklid prostor skupin a společný prostor)

12:00 – 13:00 oběd, osobní volno

13:00 – 17:45 výchovná činnost dle týdenního plánu rodinné skupiny

17:45 – 19:00 večeře, osobní volno

19:00 – 20:00 úklid, hodnocení dne, předávání dětí

20:00 – 22:30 osobní volno – TV, četba, zájmové činnosti, osobní hygiena

22:30 večerka (ve dnech, po kterých následuje pracovní den, je večerka ve 21:30)

- Každé 3.pondělí v měsíci:

14:00 – 14:30 setkání dětí a pedagogických pracovníků v jídelně

14:30 – 15:00 setkání spolusprávy s vedením DDS

Příloha č. 6 - Režim dne v Dětském diagnostickém ústavu Homole

I., II. a III. Výchovná skupina (všední dny):

6:45 budíček

6:45 – 7:15 rozcvička, osobní hygiena, oblečení, úklid

7:15 – 7:45 snídaně, hodnocení dětí

7:45 – 7:55 přesun dětí do tříd

8:00 – 12:35 školní výuka 1. – 5. ročníku (v pátek též 6. – 9. ročníku)

8:00 – 13:30 školní výuka 6. – 9. Ročníku

9:45 – 10:00 svačina v jídelně

12:35 – 14:00 oběd (dle ukončení vyučování)

I. výchovná skupina

13:00 – 15:30 pobyt venku (vycházka, sport, kultura)

15:30 – 16:00 svačina (dle programu)

16:00 – 18:00 odpolední program, příprava do školy

18:00 – 18:30 večeře

18:30 – 19:45 večerní činnost, hodnocení dětí

19:45 – 20:00 příprava lůžek, převlečení do pyžama

20:00 – 20:45 praní spodního prádla, osobní hygiena

20:45 večerka (noční klid)

II. a III. Výchovná skupina

14:00 – 16:00 pobyt venku (vycházka, sport, kultura)

16:00 – 16:30 svačina (dle programu)

16:30 – 18:15 odpolední program, příprava do školy

18:15 – 18:45 večeře II. výchovné skupiny

18:30 – 19:00 večeře III. výchovné skupiny

19:00 – 20:45 večerní činnost, hodnocení dětí

20:45 – 21:00 příprava lůžek, převlečení do pyžama

21:00 – 21:30 praní spodního prádla, osobní hygiena

21:30 večerka (noční klid)

Poznámky:

- V úterý je výměna ošacení dětí: I. Výchovná skupina 13:00 – 14:00, II. a III. výchovná skupina 14:00 – 16:00.
- Návštěvy rodičů jsou ve středu od 14:00 – 16:00 a první neděli v měsíci od 9:30 – 11:30.
- Zájmové kroužky a činnost terapeutické skupiny jsou ve čtvrtek (říjen – květen) od 14:00 – 16:00 nebo 15:30 – 17:30.
- Týdenní vyhodnocení dětí probíhá v pátek od 13:00. Večerka se v pátek a v sobotu posouvá dle programu (22:00 – 23:00).
- Pro soboty, neděle, svátky, prázdniny platí zvláštní režim dle plánovaného programu vychovatele ve službě (viz kniha Týdenní plány).